

З Днем Конституції України!

ШПИТАЛЬНІ НОТАТКИ

5

ГІСТЬ РЕДАКЦІЇ

8-9

Головою Київської «Просвіти» на наступний 4-річний термін переобрані Кирило Стеценко, відомого скрипалю, композитора, культуролога. Його заступником стала київська просвітянка, поетеса, заступник директора Київської СШ № 187 Ольга Ходацька. Відповідальним секретарем затвердили Олексія Кляшторного, правника, діяча незалежного профспілкового руху, адміністратора фейсбук-порталу «Мова».

До робочого органу Київської «Просвіти», її правління (крім названих вище керівників) увійшло ще шість осіб: Лариса Преварська (кандидат історичних наук, доцент, директор театру «Берегиня»); Богдан Собуцький (менеджер фестивалів «Червона Рута» та колишній заступник директора Київського дитячого музичного театру); Тіна Пересунько (український культуртрегер, провідник руху культурної дипломатії, аспірант НАНУ); Зоя Голота (голова Солом'янського районного об'єднання «Просвіти»); Сергій Архипчук (відомий режисер, громадський діяч); Надія Якименко (активістка «Просвіти»).

Контрольно-ревізійна комісія була затверджена в такому складі: Орест Данилевич (голова комісії, правник, резидент Першого фестивалю «Червона Рута»), Віоріка Куконеску (правник, помічник керівника Дитячого фольклорного театру «Дай Боже!»), Сергій Громовий (кандидат сільськогосподарських наук, учасник АТО, волонтер).

Новообраний голова в тезах про бачення майбутнього Київської «Просвіти» наголосив на необхідності рішучого оновлення організації — її складу, програм і проектів, способу комунікації та дій. Серед причин, які вимагають глибокої модернізації, він окреслив такі: а) неминуча прогресія демографічної кризи у покоління просвітян, які, виборовши державну незалежність України, і нині складають основу дієздатної «Просвіти»; б) стрімкі цивілізаційні зміни та постання нового інформаційно-креативного суспільства, яке радикально змінює динаміку і спосіб життя людей — особливо це стосується мислення й поведінки молоді; в) значне розширення теренів визвольної інфор-

Київська «Просвіта»: курс на рішуче оновлення

23 червня 2017 р. у столичному Будинку письменників України відбулася чергова звітно-виборна конференція Київського міського об'єднання ГО ВУТ «Просвіта» ім. Т. Шевченка.

маційно-психологічної війни за українську культурну ідентичність та за сенси колективного буття українців, як в етнокультурному, так і громадянському значенні.

Надзвичайно сприятливою обставиною для мобілізації сил і ресурсів оновленої Київської «Просвіти» і загалу Всеукраїнського товариства може й повинен стати 150-річний ювілей цього найдавнішого, найповажнішого і потенційно найкоштовнішого бренду України. Знаменно, що творцями, очільниками та двигуном усіх «Просвіт» — Львівської 1868 р., Київської 1906 р., Товариства української мови 1989 р., відродженої «Просвіти» 1991 р. — завжди виступали представ-

ники креативного класу України, який через свою малу чисельність раніше міг розглядатися лише як прошарок. Нині ж ситуація кардинально змінилася — креативний клас перетворюється на головну рушійну силу не лише культури, а й економіки та політики кожної модерної нації та будь-якої конкурентоспроможної держави глобального світу.

Актуальні завдання і напрями роботи Київської «Просвіти» 2018-го, а також у наступних роках каденції голови можна викласти у шістьох тезах:

Кадрове оновлення — масовий набір на індивідуальній основі, перереєстрація дійсних членів;

Структурна розбудова — створення нових осередків та об'єднань, їх легалізація, координація;

Навчання і розвиток просвітян — обмін успішним досвідом, ідеями, майстер-класи, тренінги;

Резонансні мережеві проекти волонтерів — залучення активу креативної молоді, пенсіонерів;

Ідеологія інформаційно-креативної доби — модернізація цілей, стилів, методів та змісту праці;

Акцентований ребрендинг «ПРОСВІТА-150» — інтеграція нових ідей та резонансних проектів.

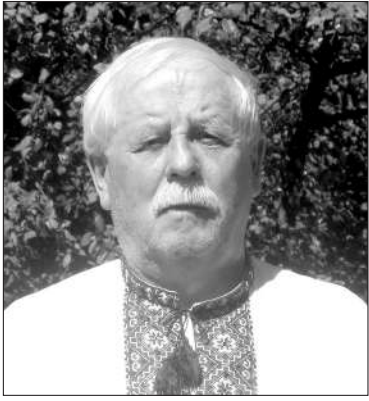
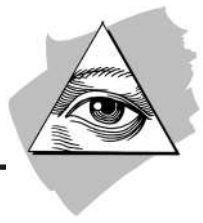
Продуктивна робота розгортатиметься на засадах проектного менеджменту. Ось назви лише деяких з пропонованих програм і проектів: «Київське коло», «Київські квести», «Київська братська школа», «100 років української революції», «Просвіта-XXI: творення світла», «Українська пісня на вулицях Києва», «Кохайтесь карАокі», «Київська мовна варта», «Кривенька качечка», «Київ — культурна столиця України» тощо.

— Запорукою для реалізації цих планів є наставлення на синергію співпраці з усією організацією ВУТ «Просвіта», а також те, що у непростій передвиборній боротьбі у Київській «Просвіті» народилася команда, яка складає нині основу ради та правління об'єднання. На цю команду можна покластися. Щира дяка й повага однодумцям, — сказав голова Київського міського об'єднання ГО ВУТ «Просвіта» імені Тараса Шевченка Кирило Стеценко.

Кор. редакції «Слово Просвіти»

Фото Георгія Лук'янчука

Леонід КЛИМЧУК,
просвітянин, м. Коростень

Слову “винародовити” не знайшлося місця в радянському Словнику української мови 1970-х років, хоча воно ще 1907 року було в Словнику Грінченка, де тлумачилося як “денационалізувати, позбавити національності”. Чим і було насправді цілеспрямоване перетворення Російською імперією упокорених етноспільнот на територіально-адміністративні одиниці імперського населення, перешкоджаючи їхньому розвитку в нації.

Саме так винародовлювалися колись Москвою угро-фінські племена в “московитів”, потім — в “рус(ь)ких”, а інші народи — в малоросів, білоросів, жовторосів. Продовжили цю імперську політику і більшовики, проголосивши всевітній “пролетарський інтернаціоналізм”. Військово-політично народи знову було завернено ними в імперську “тюрму народів”, хоча вже і не “по-сталінськи” у вигляді губерній, а “по-ленінськи” у симулятивному форматі Союзу республік, та обов’язково із єдиною самодержавно правлячою партією. Саме її владна інтернаціонал-номенклатура і заповнялася перетворювати народи такого Союзу на російськомовне населення під політичною назвою “советський народ”.

Адже “проманіфестований” Марксом і Енгельсом із подачі Моше Геса класово-пролетарський ребрендинг національної ущербності “громадян світу” виявився дуже доречним для політики імпер-одержавлених більшовиків з винародовлення етноспільнот в комунацьки-безмаєтну пролетарську масу безрідних вигнанців. Цей процес денационалізації народів і мав підготувати остаточне вирішення національного питання в СРСР.

Ось так, прикриваючись марксистською класово-пролетарською політекономічною ідеологією, більшовикам вдалося відновити і аж 70 років самодержавно розбудувати ще тоталітарнішу Російську імперію. Аж поки у 1990-ті роки її республіканські номенклатурні клани, передусім Російської Федерації, вирішили заздалегідь національно самовизначитися, заодно приватизувавши її народно-господарські і фінансово-економічні потужності.

Отож у імпер-советській номенклатурній метушні відбулася лише “пере-ре-будова”, тобто поки що лише так названа в народі “прихватація” нею держ-капіталістичної власності. Це якщо сказати про суть горбачовської “перебудови” в СРСР одним словом. Хоча агресивна реваншистська поведінка правителів виокремленої безсоюзної Російської Федерації потребує повнішого визначення. Адже в перебудовні роки не лише була зруйнована псевдосоціалістична ідеологія влади СРСР. Заразом

Термоядерна Орда винародовлених

Звідки вона і чим небезпечна

із територіальними розмірами цивілізаційний характер імперської державності РФ змінився зі слов’янофільського на євразійський.

Правда, така євразійська владна постситуація правителями РФ поки що офіційно не афішується, хоча про неї вже обмовився, як про нібито “Нову версію Путіна”¹, його колишній політехнолог Володимир Голишев. Адже нинішні кремлівські управителі Росії під прикриттям імпер-советської фразеології та ще й проекту Московського “православного” патріархату “Русский мир” продовжують вибудовувати реваншистську ордино-євразійську термоядерно озброєну державу.

Так, замість слов’янофільської Російської імперії, як зробив висновок Петро Хомяков у своєму історичному дослідженні “Россия против Руси”, виникає “Росіянія зразка 2004 року”², верховна влада якої прагне будь-що зберегти її як імперію. Тому сьогодні в євразійській Росіянії безцеремонно забороняють та закривають українські культурно-просвітницькі установи і громадські організації. Жорстко переслідують людей за їхні слова слов’янофільські погляди. Саме за це Московський суд посадив у тюрму в похилому віці П. М. Хомякова, де цей автор і загинув.

Слов’янофільські пріоритети, що зберігалися в монархічній Російській імперії та відчувалися навіть ще й в Радянському Союзі, якось притлумлювали предковічні номадо-атавістичні пориви євразійських спільнот Росії, викликаючи лише приглушені ремствування республіканської номенклатури РФ. Згадаймо хоч би жорстоку розправу 1950 року Сталіна за подібне з фігурантами так званої “ленінградської справи”. Але в “перебудовні” роки ці стримуючі пріоритети були занедбані. Росіяно-євразійство, перехопивши владні позиції в пост-перебудовній Росії, вдалося до явного неординського реваншу.

Скориставшись “перебудовною” ейфорією, вже 12 червня 1990 року номенклатурна Росія(нія) проголосила про свій державний суверенітет, але в складі ще СРСР. Тож це не влаштувало євразійську номенклатуру. Тому розпочалося витіснення нею зі всесоюзних адміністративних органів інтернаціонал-слов’янофільських номенклатурних кадрів на чолі з Генеральним секретарем ЦК КПРС, кубанським слов’янином Горбачовим, щоб перебрати їхні імперські функції. Так розпочалася боротьба євразійців за відміну ще існуючого “ленінського” формату Союзної імперії і повернення, прикриваючись поки що слав’яно-руською фразеологією, до прямого російсько-імперського самодержавства, тепер уже не слов’янофільського, а євразійсько-ординського. Це пропонував невдзі після революції 1917-го й сам Й. Сталін, за що не випадково М. І. Бухарін назвав його “Чингісханом, який читав Маркса”³.

Передусім саме з цією метою євразійською номенклатурою було підтримано скасування статті 6-ї Конституції СРСР про моно-польно-всесоюзний статус КПРС (яким окрема компартія Росії не

передбачалася, за що було ратували і потерпіли фігуранти “ленінградської справи”), а 20 вересня 1990 року взагалі було припинено вплив її Політбюро на призначення державних посадових осіб.

Саме устремління правлячої номенклатури Російської Федерації до свого імперського самоствердження і призвело до розвалу Радянського Союзу. Тож призначений після цього головою уряду Росії Єгор Гайдар змушений був заявити, що з розпадом СРСР і КПРС різко ослабла, стала безвладною сама держава, а тому-то, мовляв, перехідна авторитарна китайсько-комуністична модель економіки уже не може бути застосована.

Сахаючись євразійської реанімації Російської імперії, інші республіканські компартійно-номенклатурні клани почали передбачливо “втікати” від такої ретро-імперії, організувавши так званий “парад суверенітетів”. Почався обвальний розвал народного господарства СРСР, загребуща кланово-республіканська “прихватація” народних багатств, викликавши занепад і зубожіння людей.

Адже в ході такого “перебудованого” самоодержавлення номенклатурні євразійці РФ відразу ж запрягли прямого керівництва всією пострадянською імперією, навіть із відродженням царизму. У російських ЗМІ почалась інформаційна кампанія з реабілітації монархії, прославляння Сталіна, а в Російській православній церкві — із зарахування останнього царя до “лику” святих. Почастішали у російських ЗМІ називання президента РФ Єльцина “царем Борисом”. Активізувалися історичні дослідження про Орду; на батьківщині нинішнього міністра оборони РФ тувинця Сергія Шойгу “віднайшли” палац Чингісхана, про цього монгольського правителя стали виходити позитивні кінофільми. Перемовини щодо цього повелися і з президентом СРСР Горбачовим, який однак наполягав лише на оновленні Союзного договору. І тоді євразійцями був організований військовий путч.

Але млявість перших днів путчу відразу ж показали його організаторам безперспективність їхнього ретроградного проекту. Почалося його згортання. Після чого перед збуреними москвичами і з’являється на танку Єльцин вже як ревний захисник демократії. Горбачова повертають із фороської ізоляції, бо реальна влада опинилася, вже як у лідера євразійської номенклатури РФ, у її президента (за походженням марі-вогула) Єльцина. Тому така влада для годиться лише причинила номінантів путчу, а потім амністувала.

Однак юридично все ще існував СРСР, і Горбачов вважався його президентом, а це загрожувало євразійцям реваншем інтернаціонал-слов’янофільської союзно-радянської номенклатури. Спроба якого, правда, все-таки виникла, але із запізненням, аж 1993 року, коли євразійська влада вже мала сили для його придушення. Спроба цього реваншу зазнала тоді справедливого краху і тому, що євразійці заздалегідь пішли на небажаний для них, але демократизаційно вимушений крок. Вони ініціюва-

ли 8 грудня 1991 року в білоруській Біловезькій Пущі зібрання керівників трьох республік як засновників СРСР, де й оголосили про його саморозпуск, анонсувавши замість нього Союз незалежних держав (СНД). Так Горбачов опинився президентом неіснуючої держави і склав свої загальносоюзні повноваження.

Згодом вони спішно зайнялися зміцненням євразійського характеру державності РФ. Розпочали було знову вже з конституційного перейменування “русских” у РФ у “россиян” (яких, до речі, українці давно саме так і називають), але це викликало слов’янофільське незадоволення у ще традиційно налаштованого населення РФ. Тож її нові правителі вирішили перетрусити ще й слов’янофільські за ментальністю кадри силових органів. А щоб заручитись більшою підтримкою своїх євразійських регіонів, їм на якийсь час дозволено було “брати суверенітету, хто скільки зможе”.

Коли ж євразійський характер державності РФ проявився у достатній оновленості кадрового складу силових структур, а самоврядність її регіонів стала відгонити сепаратизмом, Єльцин передав свої президентські повноваження іншому євразійцю (угрофінському вепсу) В. Путіну. Який, після жорстокого збройного придушення Чечні та доукріплення євразійцями найвищих структур державної влади і Московського православного патріархату, зайнявся притлумлюючою реорганізацією самоврядності федеративно-етнічних одиниць, почингінгханськи переформатувавши територію Росії просто на адміністративні округи.

За євразійською “сурковською суверенністю” згорнулися демократія і свобода ЗМІ, разом і з посиленням державного контролю за політичною та бізнесовою діяльністю олігархів, схвально сприйнятого населенням. На тлі виниклого нафто-фінансового буму відбувалася мілітаризація країни, витрати російського бюджету на збройні сили та правоохоронні органи збільшилися з 2,8 млрд дол. у 2000 році до 36,5 млрд у 2010 році.⁴

І тільки після цього навчені путчевим конфузом євразійці РФ насмілилися знову взятися за відновлення через формат СНД свого імперського самодержавства (вже як ЄЕП). Належного спротиву цьому з боку постімперської номенклатури в колишніх радянських республіках не відчувалося, бо вона розраховувала отримати в СНД додатковий захист від власних народів, обікрадених нелегітимною приватизацією. Отож для Московії при здійсненні ретроградного ординсько-імперського проекту проблемою залишалися національно воскреслі народи колишнього СРСР.

Ось так і українці, отримавши внаслідок усіх цих подій свою суверенність, але без відсторонення від влади колишньої імперської держбюрократії, самотужки у вигляді галасливого “Народного Руху України за перебудову” розпочали свою боротьбу за існування як нації. Після чого наш народ відразу ж сповна відчув як загребущість і зрадливість своєї постімперської номенклатури, так і зловорожість розперезаної євразійської спільно-

ти, з якою він недавно перебував у імперському Союзі.

При цьому особливу тривогу викликає те, що транснаціонально глобалізований фінансово-капіталістичний політикум світу всерйоз поки що не сприйняв ретроградний реванш нинішньої, термоядерно озброєної Російської Орди, вважаючи його неістотними постімперськими конфліктами.

Не бачимо і належного розуміння цивілізаційних змін, що відбуваються в Росії, в інформаційному просторі вже самостійної України навіть тепер, коли проти неї розпочата неоголошена загарбницька війна. Хіба що задумався вже над тим, “Кто пришел на смену ГКЧП”⁵ журналіст Віталій Портников. Адже, щоб вистояти і захиститися від “гібридної” агресії євразійської Росії, нам сьогодні потрібна не вузько-українська стратегія боротьби, як пропонують ура-патріоти (критикуючи європейсько-атлантичну компрадорську стратегію президента Порошенка), а й підтримка існуючого опору ретро-імперському євразійству в самій Росії.

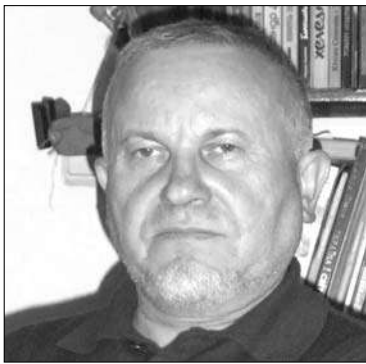
Ось із таким ретро-цивілізаційним результатом розвалу СРСР сьогодні маємо справу. Саме його справжню антислов’янську та антиєвропейську сутність нам, українцям, необхідно усвідомити.

Тож налаштуймося на тривале співіснування з таким агресивним євразійським сусідом. Адже проблема не в одіозності Путіна, а в неординському характері державності РФ, яка є вираженням результатів євразійського тисячолітнього винародовлення різноетнічних демографічних спільнот Росії, втягнутих у цей процес ще на племінному рівні. Тож сьогодні справжні українці теж остаточно відмовилися від участі в імперській грі Московії, усвідомивши, що вона їх використовувала не для організації великої русько-слов’янської інтернаціональної країни, а як сказав видатний українець, знаменитий московський театральний режисер Роман Віктюк, — лише для зведення “найбільшої тюрми світу”.

Нам, українцям, тим часом необхідно вибудувати потужну структуруваність громадянського суспільства, відтак і українську державу. Ми спромоглися вистояти і зберегтися як народ за трьохсотлітньої бездержавності; тож зможемо вибудувати і свою власне українську оберегову державність. Борімося — і станемо нарешті державною українською нацією.

Шануймося, бо ми того варті!

1. Сайт електронного журналу “Лебедь”, № 734 за 2 квітня 2015 року.
2. Хомяков П. М. Россия против Руси. Москва. Сайт Royal Lib.com.2004. — С. 51, 105.
3. Сталин И. В. Сочинения. Т. 16. М.: Издательство “Писатель”. 1997. — С. 276.
4. Стивен Коткин. Усиление Владимира Путина... — сайт журнала “Россия в глобальной политике”, 20 марта 2015 г.
5. Блог електронної газети “Українська правда” за 20.VIII.2015 р. 14:55.
6. Шафарик П. Й. Славянские древности. Т. 2, кн. 1. — Москва. 1847 г.— С. 234.

Володимир ФЕРЕНЦ,
м. Івано-Франківськ

Штрихи нової філософії державності

Ми хочемо кращої держави і творимо безліч проектів України майбутнього... Ми діємо як патріоти, але результатом є система стосунків між громадянами і державною владою, яка наразі нам дуже не подобається, і ми хотіли б її змінити на кращу. Політика і громадська активність не дають бажаного результату, бо ми недооцінюємо значення вираженої філософії державності, мудрості в досягненні загальнонаціонального успіху. Від пошуків української мрії, яка може залишитися мрією для сучасників, варто повернутися до сьогодення, бо тільки філософія сучасності є реальною – держава будуватиметься нині, як казав Олег Ольжич. Безумовно, в наш час держава і суспільство зазнає стократ більше впливів і агресій світу, тому вибудувати філософію незворотних позитивних змін реальності надзвичайно складно, але можливо.

Це своєрідний розумний план моральних і творчих зусиль нації саме в цей момент сучасності, розумна й успішна реакція на виклики світу і сукупні ключові проблеми держави. Щось схоже вже відбувається в державницькому середовищі, але потребує концентрації у філософську течію, виходу в інформаційний простір, щоб цілеспрямовано впливати на масу української громади. Відбуваються дуже швидкі глобальні процеси, для реагування на які необхідна інша філософія державності, з позиції якої буде зроблено точну оцінку існуючої системи влади та наше позиціонування у світі й прийнято успішний спосіб поведінки для всіх. Це нагальна потреба, адже суспільство реагує емоційно, стихійно, депресивно, а нам наполегливо нав'язують псевдореволюційний спосіб зміни суспільного порядку на невідомо який.

Сучасні “верхи” можуть правити як завгодно довго, володіючи домінуючим фінансовим капіталом і надпотужним інформаційним ресурсом. Слабкість їхньої влади може настати лише внаслідок конфлікту інтересів всередині правлячого анклаву або агресії з боку світових фінансово-інформаційних корпорацій. Навіть явна агресія Росії має всі ознаки паразитарної фінансово-інформаційної агресії без кінцевого наміру військового захоплення всієї України. Небажання народної маси жити по-старому в умовах глобалізованого, інформаційного світу вже не є кончним аргументом за революцію, бо це небажання дуже легко гаситься або збочується “верхами” за допомогою маніпуляції громадською думкою і штучного опускання рівня життя населення до так званого “статусу перманентного раба” — людини, яка вимушена постійно працювати заради прожитку або залежати від соціальної допомоги держави. Такі умови життя не залишають часу і стимулів для громадської діяльності і демократії.

Саме недоступність дорогих інструментів демократії змушує бідне суспільство шукати самопорятунк за логікою і досвідом людського виживання. Ми можемо опиратися лише на результат власної особистісної спроможності, а всі разом — на захисний імунітет національної ідентичності. Держава втратила сакральність, і наш патріотизм полягає в тому, щоб навчитися сприймати її такою, якою вона є насправді — державною машиною, яка наразі працює не так, і яку життєво необхідно якнайшвидше приборка-

ти, виправити неправильні функції її структур і щоденно підтримувати здатність працювати для користі суспільства та особи. Саме на такому сприйнятті держави може будуватися філософія виживання будь-якого суспільства в XXI столітті.

Українське суспільство ще не має достатньо досвіду буття у так званому вільному світі, щоб створити і прийняти адекватну загрозам філософію виживання у конкуренції зі світом. У нас фактично ще немає національної еліти, бо головною її ознакою має бути спроможність, а не емоції і прожектерство. Державницьку функцію еліти — формування щоденної філософії успішного буття нації, повинні взяти на себе громадяни-особистості. Це важка боротьба, бо українське суспільство хворе на постколоніальний синдром жорсткого депресивного домінування посередньої людини, яка не сприймає ролі особистісного ядра і легко маніпулюється “верхами” за допомогою інформації та злиднів. Під “верхами” слід розуміти невідконтрольну суспільству державну машину і тих, які паразитують на слабкості державної системи з метою нечесного збагачення. Вочевидь, Україна може долати проблеми тільки з розумінням світу, змінюючи і використовуючи світові процеси, не підлаштовуючись під них, живучи за принципами: “не вір, не бійся, не проси, май духовну віру у собі”. Адже чинний державний лад України утворився з активною участю впливових сил світу і є частиною, продуктом світового глобалізаційного трансформаційного процесу. А глобалізований світ, за визначенням деяких філософів, перебуває у перманентній гібридній війні на самознищення. Відбувається велика поляризація світу, на другому полюсі якої неухильно зростатиме число націй і держав із проблемами, які гостро переживаємо ми. Надмірне втручання у світовий порядок концентрованого і самопродукованого фінансово-інформаційного капіталу, безумовно, порушує природні цивілізаційні й ринкові стосунки між народами і державами, актуалізуючи проблему елементарного виживання людини і суспільства.

У таких умовах у дію неминує вступає особистісний потенціал людини і мобілізується ідентичність нації на базі етносу. Коли добре — всі живуть державно, а виживати найлегше у міцних родових анклавах. В умовах глобалізації поняття єдності держави і єдності суспільства атакується найсильніше, і держава в кризовій ситуації неминує опиняється в умовах елементарного вижи-

вання окремих соціально-етнічних груп, що вже стає світовою практикою. І зазвичай соціально-етнічна група автохтонів виявляється найбільш самозаспокоєною, непристосованою для такого змагання. Український етнос опинився саме в такій ситуації і повинен усвідомити, що “Богом дане право на своїй землі” у сучасному світі означає лише здатність утверджувати це право щодня власною дією і розумом. Існує незручна і неприємна правда — першопричиною сучасної загальної кризи політичної системи України є слабке особистісне начало української етнічної громади. Як переважаюча чисельна більшість, український етнос неминує несе в собі головну проблему або успіх всього суспільства. Філософ А. Нікітін називає сучасну ментальну ваду українства стратегічним безсиллям, що теж свідчить про гостру нестачу особистостей. Про це свідчить і не-

ширення логічної формули загальноукраїнського шкурного інтересу. Він полягає в тому, щоб зусиллями всього суспільства повернути державотворення в європейське русло з безумовним домінуванням етноукраїнського гуманітарного начала. Зробити це нереально без великої мобілізації особистостей, передовсім з українського етнічного середовища. Водночас треба звільнити масу посереднього рівня світосприйняття від надмірного інформаційного і фінансового шантажування “верхів”. Усього один месидж — “не дати зробити себе бідним рабом телевізора!” Українство повинно буквально “повернутися до себе”, облишивши навороті втрачене і боротися із непереможними наслідками, потужно акумулюючи особистісне начало в собі, просуваючи особистостей в усі впливові галузі суспільства і держави, полегшуючи зростання багатьох із депре-

достатній вплив гуманітарних вартостей українців і державної мови у владному та ділових колах суспільства. Український етнос не просуває у верхи суспільства достатньо особистостей, і тому український центр державогенезу ніяк не перемає гібридний російський клон у тілі держави. Судячи з того, що українське етнічне начало фактично не домінувало в державі від проголошення незалежності, процес витіснення українського етнічного чинника із сфери суспільного впливу відбувається і тепер.

Сьогоднішній стан українського суспільства — неусвідомлений наслідок безсилої домінування депресивної посередності. Тому немає іншого шляху виживання суспільства і держави, аніж розпізнавання, підтримки і просування у верхи суспільства особистостей — носіїв українських гуманітарних вартостей держави, здатних аналізувати світові процеси і ухвалювати правильні рішення та месиджі-скрування для всього народу, по-

сованої маси до рівня особистості. Елементарний закон впливу переважної чисельності більшості суспільства свідчить — без відродження особистісного начала українського етносу все суспільство продовжуватиме деградувати і скочуватися у прірву бідності. Тому навіть неприхильному до українства громадянину вигідніше підтримати вплив українського чинника, аніж слухатися антиукраїнської пропаганди і в тривожних злиднях безкінечно і даремно чекати пощезання етнічних українців. У суспільній свідомості мусить статися кардинальний перелам життєвої позиції домінуючої посередньої меншості, яка сформувалася переважно під впливом Росії.

Ще один момент. Коли домінувати має ідеологія виживання, суперечки про ідеологію державності передчасні, дискусії про кращу політичну систему влади не на часі. Насправді різні класифікації держави в наш час стали архаїчними умовностями. Форма держави не має значення. Має

значення лише досконалість державної машини, її здатність забезпечувати стан добробуту і щастя громадян. І має значення здатність суспільства постійно та своєчасно усувати збої функціональності держави, які неминує стаються внаслідок помилок чи зовнішнього зловмисного втручання. Жодна із структур державної влади не є головною, а розмови про розподіл і делегування повноважень між так званими гілками влади свідчить лише про одне — суспільству нав'язано абсолютно невірне сприйняття держави і влади, державна машина неухильно втрачає корисну функціональність, і без виправлення неполадок системи влади ми приречені на бідність і знемагання під ярмом “верхів”. Якщо нову філософію звести до декількох простих тез, вона об'єднає різні групи виживання в єдине суспільство, здатне витіснити паразитарні елементи і змусити державну машину працювати на практику світового успіху нації.

У контексті нової філософії державності дуже важливо усвідомити, що самоорганізація суспільства не може відбуватися з метою підтримки держави чи контролю дій уряду. Державна машина, яка домінує над суспільством, завжди здатна вигідно для себе нав'язувати нам безкінечну, безрезультатну гру в боротьбу з корупцією і контроль чиновництва. Бо жодна громадська структура не матиме достатньо підготовлених волонтерів і ресурсів, щоб слідкувати за армією навченого і досвідченого чиновництва. Сучасна роль громадських структур полягає не в примитивному контролі за чиновництвом, а в пошуку способів системного відновлення її корисної функціональності. Це під силу лише особистісно орієнтованому громадянству і самоорганізації, оснований на філософії домінування особистісного начала. **По-перше**, тільки особистості здатні бачити всі проблеми і збої української державної машини як єдино цілого державного організму, розуміти причини їх виникнення як внутрішні, так і глобально обумовлені. **По-друге**, тільки особистості зможуть відрізнити реформи, які нормалізують роботу держави і допомагають людині, від так званих реформ “верхів” із метою неправедного збагачення. **По-третє**, тільки особистості зможуть запропонувати нації успішні проекти громадської дії задля виправлення збоїв функціональності держави і застерігатимуть від стихійності, що лиш руйнує людську самоорганізацію. До речі, в Україні, філософом Володимиром Сабдухою вже створено філософську концепцію домінування особистісного начала у становленні української національної ідеї та бутті сучасного суспільства. Це дуже важливо, адже лише наукова філософська думка може піднятися над суетою політичної агітації, щоб запропонувати суспільству порятунк у мудрості серед гвалту і божевілля сучасної інформаційної війни.

Відкрите звернення
19.06.2017 р.

Невідкладно ухвалити закон про українську мову

Реєстрація у Верховній Раді оновленого законопроекту № 5670д “Про забезпечення функціонування української мови як державної” дає Україні реальний шанс побудувати цілісну систему розвитку, захисту і підтримки української мови.

Цей законопроект спрямовано на реалізацію вимоги статті 10 Конституції: “Держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України”. Вимоги, невиконання якої вже призвело до тяжких наслідків, зокрема сприяло російській збройній агресії в Криму й на Сході України — і далі загрожують незалежності й цілісності держави.

Українська мова — не просто засіб спілкування чи надбання культури. Це важливий елемент конституційного ладу, чинник державної єдності й національної безпеки.

Ухвалити закон про статус української мови — нагальний обов’язок парламенту.

Той факт, що законопроект № 5670д підтримано комітетом із питань культури й духовності, а його співавторами стали аж 76 народних депутатів, свідчить про зростаюче усвідомлення важливості цього питання. Доопрацьований комітетом законопроект підписали представники 6 фракцій та позафракційні, зокрема й більшість співавторів трьох попередніх законопроектів про українську мову. Це дозволяє звести до мінімуму політичні спекуляції і міжпартійну конкуренцію при розгляді питання державної ваги.

У громадському й експертному середовищі склався широкий консенсус навколо законопроекту 5670, який ліг в основу допрацьованого законопроекту 5670д. Ухвалення цього закону підтримали у своїх листах, заявах і зверненнях понад 70 всеукраїнських і сотні місцевих громадських організацій, вчені ради Києво-Могилянської академії, Київського національного університету, Львівського національного університету, інші наукові й академічні установи, Міністерство культури, Міністерство науки й освіти, Міністерство молоді та спорту, Держжомтелерадіо, громадянки та культурні діячі.

Законопроект гарантує кожному право на отримання ін-

формації та послуг українською мовою в усіх публічних сферах, передбачає дієву систему контролю і санкції за порушення, скасовує одіозний закон Ківалова-Колесніченка. Водночас проект не спрямований проти жодних мов чи національних меншин. Це системний якісний документ, що базується на найкращих взірцях європейського мовного законодавства і відповідає викликам часу.

Нав’язувана українському політикуму теза, що закон про державну мову будімо призведе до протистоянь у суспільстві, безпідставна. Дані соціології виразно свідчать про підтримку ключових положень законопроекту більшістю громадян України.

Наприклад, під час всеукраїнського опитування Київського міжнародного інституту соціології (травень 2017) 64 % респондентів відповіли, що держава має підтримувати насамперед українську мову, 19 % — “всі мови однаковою мірою”, 2 % — російську мову.

61 % вважає завданням державної мовної політики “сприяти поширенню української мови в усіх сферах життя”.

68 % вважає, що документація в державних закладах має вестися лише українською мовою, 59 % підтримують українську як єдину мову спілкування в установах, 54 % вважають, що у торгівлі та сфері послуг на звернення українською мають завжди відповідати українською.

Існує не лише нагальна необхідність, а й усі передумови для ухвалення доленосного закону.

Ми закликаємо Верховну Раду України **скористатися історичним шансом і виконати свій обов’язок — невідкладно ухвалити законопроект 5670д “Про забезпечення функціонування української мови як державної”** за основу, і після можливого внесення конструктивних поправок — ухвалити його.

Закликаємо Президента, Голову ВР, членів Уряду, всі політичні сили й громадські об’єднання, які розуміють вагу питання, кожного народного депутата і кожного відповідального громадянина відкинути зовнішній тиск і необґрунтовані упередження і разом підтримати закон про українську мову як важливий крок на шляху національної єдності й державного розвитку України.

Олександр Авраменко, мовознавець, педагог, теле- й радіоведучий;
Богдан Ажнюк, директор інституту мовознавства НАНУ;
Аліна Акуленко, головний редактор редакції суспільно-політичних програм Українського радіо;
Іван Андрусак, письменник, перекладач;
Геннадій Афанасьєв, громадський активіст, колишній в’язень Кремля;

Мирoslava Барчук, телеведуча;
Михайло Басараб, політолог;
Олександр Борисенко, журналіст;
Володимир Василенко, доктор юридичних наук, професор, Надзвичайний і Повноважний Посол України;

Юрій Винничук, письменник, журналіст, редактор;

Ірма Вітовська, заслужена артистка України;

Володимир В’ятрович, голова Українського інституту національної пам’яті;

Віктор Генералюк, Об’єднання студіюючої молоді “Зарево”;

Юрій Гнаткевич, Центр національного відродження ім. Є. Чикаленка;

Павло Гриценко, професор, директор Інституту української мови НАНУ;

Роман Головенко, керівник правових проєктів Інституту масової інформації;

Анатолій Дністровий, письменник, художник;

Іван Драч, поет, герой України, лауреат Національної премії ім. Т. Шевченка;

Отар Довженко, журналіст;

Микола Жулинський, літературознавець, академік НАНУ, директор Інституту літератури ім. Т. Шевченка НАНУ;

Арсен Зінченко, заступник директора НДІ українознавства НАНУ;

Олександр Іванов, ініціатива “Переходь на українську”;

Олена Івановська, професор КНУ ім. Т. Шевченка;

Олександр Ірванець, поет, перекладач;

Сергій Квіт, літературознавець, журналіст, професор Національного університету “Києво-Могилянська академія”;

Владислав Кириченко, засновник видавництва “Наш формат”;

Олексій Кляшторний, БО “Фонд оборони України”;

Іванна Кобелева, ініціатива “Дріжджі”;

Максим Кобелев, Портал мовної політики;

Ігор Козуб, Волонтерське об’єднання учасників Майдану та бойових дій;

Ігор Коліушко, голова правління Центру політико-правових реформ;

Сергій Кузан, ГО “Вільні люди”;

Іван Леньо, музикант, лідер гурту “Kozak system”;

Святослав Літинський, ГО “Незалежні”;

Іван Лозовий, громадська ініціатива “юЕй мова”;

Ростислав Лужецький, художник;

Іван Малкович, поет, видавець, засновник видавництва “А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА”, лауреат Національної премії ім. Т. Шевченка;

Юрій Макаров, журналіст;

Тарас Марусик, заступник голови Коордради з питань застосування української мови в усіх сферах суспільного життя при Міністерстві культури України;

Лариса Масенко, соціолінгвістка, доктор філологічних наук, професор Національного університету “Києво-Могилянська академія”;

Олександра Матвійчук, правозахисниця;

Роман Матис, ініціатива захисту прав українськомовних “И так поймут!”;

Дзвінка Матіяш, письменниця;

Аліна Михайлова, волонтерка “Армії-SOS”, парамедик батальйону “Госпіталєри”;

Павло Мовчан, голова ВУТ “Просвіта”, лауреат Національної премії імені Т. Шевченка;

Міхаель Мозер, професор мовознавства Віденського університету, президент Міжнародної асоціації українців;

Сергій Оснач, член Експертної комісії з питань розповсюдження і демонстрування фільмів при Держкіно;

Світлана Остапа, журналіст;

Сергій Пантюк, видавець, письменник;

Дмитро Павличко, поет, перекладач, Герой України, лауреат Національної премії ім. Т. Шевченка;

Світлана Пиркало, письменниця;

Ярослав Підгора-Гвяздовський, кінокритик;

Світлана Поваляєва, письменниця;

Павло Подобєд, благодійний фонд “Героїка”;

Віталій Портников, журналіст, політолог;

Максим Потапчук, фундація Liberi Libera;

Євген Репетько, громадський діяч;

Віктор Рог, головний редактор газети “Шлях перемоги”;

Анастасія Розлуцька, безкоштовні курси української мови;

Анжеліка Рудницька, співачка, телеведуча, художниця;

Мар’яна Савка, письменниця, видавець;

Ольга Сало, Центр досліджень визвольного руху;

Дмитро Сінченко, Асоціація політичних наук;

Олена Сінченко, Центр української політики “Ексампей”;

Олег Слабоспицький, Громадський сектор Євромайдану;

Іван Спринський, ГО “Рабів до раю не пускають”;

Валерій Суботін, творче об’єднання “Музичний батальйон”;

Віктор Таран, центр “Ейдос”;

Надія Трач, мовознавець;

Софія Фаріон, Молодіжний націоналістичний конгрес;

Сергій Фоменко, співак, композитор, заслужений артист України, лідер гурту “Мандри”;

Катерина Чепура, Громадянський рух “Відсіч”;

Ярина Черногуз, ініціатива “Мовомарафон”;

Тарас Шамайда, рух “Простір свободи”;

Юрій Шевчук, мовознавець, журналіст, викладач Колумбійського університету;

Наталія Шелестак, ГО “Варта 700”;

Василь Шкляр, письменник, лауреат Національної премії ім. Т. Шевченка;

Андрій Шекун, Кримський центр ділового та культурного співробітництва “Український дім”;

Ярослав Юришин, співголова Ради Реанімаційного пакету реформ;

Андрій Юсов, Школа відповідальної політики;

Текст звернення на порталі мовної політики:

<http://language-policy.info/2017/06/nevidkladno-pryjnyaty-zakon-pro-ukrajinsku-movu-vidkryte-zvernennya/>

Текст звернення в мережі Facebook:

<https://www.facebook.com/zakonpromovu5670/posts/276010822807157:0>

Законопроект 5670-д на сайті Верховної Ради:

http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=61994

Волонтери відкрили в «Охматдиті» школу

У новій школі п’ять разів на тиждень заняття вестимуть викладачі-волонтери, які упродовж останнього року тестували та вдосконалювали під лікарняну специфіку унікальну освітню програму.

“Уже два роки ведеться робота над створенням “Школи Охматдит”. І, нарешті, оновлений волонтерами навчальний клас відкрив двері. Діти, які перебувають на тривалому лікуванні в стінах лікарні, випадають із навчального процесу. Наздогнати програму стає непростим, і далеко не в усіх батьків є можливість найняти репетитора. Завдання перед нами стояло непросте — діти різного віку, різна тривалість перебування у лікувальному закладі, рівень знань і швидкість засвоєння інформації зумовлена індивідуальними характеристиками. Ми експерименту-

20 червня у ВІЛ-відділенні клініки “Охматдит” волонтерська організація Small Heart with Art відкрила школу для дітей, які тривалий час перебувають на лікуванні.

вали з різними навчальними підходами, інноваційними моделями проведення занять. Восени плануємо випустити методичний посібник, який зможуть застосувати волонтерські об’єднання для створення шкіл при лікарняних установах. Це соціальна франшиза “під ключ”: плани уроків, необхідна документація, так само надаватимемо консультування”, — каже голова правління волонтерської організації **Small Heart with Art Євгенія Смірнова**.

Запуск волонтерської школи в лікарні є унікальним проєктом не тільки для України, а й всього регіону країн Східної Європи та Центральної Азії.

“Ініціатива Small Heart with Art по безперервному навчанню дітей, які перебувають у лікарні довгий час — дуже правильний і необхідний крок, що забезпечує дітям право на отримання освіти. Це прекрасна практика і унікальний досвід, який необхідно впроваджувати по всій Україні і регіону ВЕЦА. Зазначу також, що в цьому випадку цінність проведеної волонтерами роботи надзвичайно велика. Це, на жаль, непопулярна, але велика і потрібна робота”, — коментує Президент міжнародної мережі “Людей, що живуть з ВІЛ” **Володимир Жовтяк**.

Унікальний досвід створення школи у лікарні до Києва прибу-

ли вивчати волонтери з Азербайджану.

Куратором освітньої програми “Школи Охматдит” стала популярна ведуча каналу “1+1” **Наталя Мосейчук**.

Разом із запуском навчального класу, у ВІЛ-відділенні “Охматдиту” з’явилася бібліотека, для якої тисячу книжок назбирала компа-

нія Yakaboo під час “Книжкового Арсеналу”, що відбувався у Києві наприкінці травня.

У створенні навчального класу в “Охматдиті” взяли участь близько ста волонтерів, а також залучили представників великого та малого бізнесу, які допомогли зробити ремонт приміщення та обладнати його.

Маргарита ДОВГАНЬ
Фото Сергія БОРИСОВСЬКОГО

Постфронтowa інформація

Сила нації

Телефонна розмова з моїм давнім героєм із Харківщини **Валерієм Кузніченком**, прапрадід якого спілкувався зі Сковородою. Сповістив радісно, що їде на спортивні змагання до Харкова. Назва змагань — “Сила нації”. Мужні хлопці, яких війна залишила без рук, ніг, об’єдналися, аби займатися спортом. І ось у травні — перші всеукраїнські змагання! На кшталт параолімпійських. Перемог тобі, Валерію!

За Сибіром сонце сходить...

Віталій Чуб із Бобровиці (Чернігівщина) був на фронті мінометником. Я слухала у київському шпиталі його гру на сопілці. Він — людина мистецька. Питаю днями про життя, про здоров’я.

— Трилітнього внука Валентина вчу грати на сопілці. Бачили б ви, як він виграє, як танцює! Запрошують мене до Будинку культури. Погодився грати у трійстих музиках. Гітару беру в руки. Народні пісні співаю. Особливо люблю пісню про Кармалюка “За Сибіром сонце сходить”... Підносить дух.

Бокс однією рукою

Телефоную до міста Покровського на Дніпропетровщині. Зараз **Руслан Мураєв** вдома, але днями знов доведеться побути у шпиталі. А поки... Ходить на бокс!

У рідному містечку є великий спорткомплекс, навіть два басейни! І воїн АТО почав займатися спортом. Три тренери взялися за незвичного новачка. Руслан на війні втратив праву руку. Істинно по-батьківськи поставився до нього старший тренер Фелікс Мамедов, азербайджанець, який уже давно живе в Україні. І почався бокс однією рукою! Руслан каже: займаюся для себе, для самоствердження.

До Університету ім. Василя Стуса

У **Анатолія Горбенка** війна забрала обидві ноги. Протези зробили в Києві. Живе Анатолій повноцінним життям. І в цьому допомагає йому дружина Олена. Має багато різних задумок. Шойно запросили на фестиваль до Диканьки. Поїде. А головне — сумчанин, колишній фронтвик Анатолій Горбенко вступає цього року до Донецького університету ім. Василя Стуса (тимчасово розмістився у Вінниці) на юридичний факультет.

Карняк — технар

— Я малий був. Дід ремонтував годинник. Якись деталі вицяг, відклав. Ще трохи почаклював — і годинник пішов. Дивився на те, як зачарований. Питаю дідуся, нащо оті деталі війняв? Дідусь: вони зайві, тільки заважають. Зайве — заважає: то була моя перша технічна думка. Від діда, який разом із моєю бабусею у II Світову виливали на заводі кулі. А я підріс і закінчив Львівський професійний Ставропільський ліцей. Став оператором комп’ютерного набору.. Взагалі-то я люблю техніку. Технар.

Андрій Мельник зі Стефанією Довгань

Ми бесідуємо у романтичній ротондочці біля відділення шелепно-лицевої хірургії. З особливою любов’ю **Ростислав Орестович Карняк**, старший солдат окремої 99-ї бригади по ремонту автотехніки, розповідає про дідуся, про маму.

А восени 2016 року Ростислав пішов добровольцем в АТО. Після шпиталю він уже поїде не на передову, а у Васильків, працювати у військовій канцелярії.

Каже, що ліцей йому дуже допоміг оволодіти зброєю, зрозуміти її види. Журиться воїн, що не вміємо ми ще користуватися всім розмаїттям зброї, яка існує в світі. Зокрема нам дуже потрібна американська гвинтівка М-16, зручніша у використанні. Треба її придбати. Начальство говорить — грошей не вистачає. Неправда. Коли б було більше порядних депутатів, то і гроші б знайшлися.

Один з десяти братів і сестер

Знаєте село Літки? Бази відпочинку, літні табори для дітей? Саме тут 1981 року народився **Ігор Шамудило**. Він з багатодітної родини. 10 братів і сестер, а Мама і тепер гарна, молода, худенька і струнка! Історія родини, як і більшості сімей в Україні, драматична. Все почалося з ленінського перевороту. Дідуся розкурили. Комуна розорила і вигнала з рідних місць колись працелюбну і заможну родину. І тепер переживаємо негаразди, посяяні ще в ті часи.

Ігорю хотілося захистити од спадкоємців кривавої комуни і кохану дружину Людмилу, і трьох своїх діточок — Миколу, Андрійка, Софію. От і пішов на фронт. Ще 10 березня 2014 року, коли ворог вдерся до нашого Криму. Пізніше підписав контракт, став служити в командах спецоперацій.

“Уявляєте, чоловік, якого вважав за друга, — сказав Ігор, — припустив, що я пішов до армії заради грошей! Та я мирною працею заробляв більше! І не заради грошей їде молодь до Армії. Заради збереження Батьківщини, за яку стільки полягло ще на Майдані 2014-го!”

Ігоря шокують вияви людської духовної убогості, неосвіченості. Треба в школах, садочках піднімати до високого рівня гуманітарне і, зокрема, історично-

патріотичне виховання. У п’ятій палаті травми з ним згодні всі.

Ігор був поранений в Авдіївці 2 березня 2017-го. Пошкоджено м’які тканини грудної клітини, обидва плеча, численні переломи кісток. Але є сьогодні коло нього лікарі, є подвижники, є родина, є побратими. Отже, є віра і впевненість — здоров’я відродиться, і буде попереду повноцінне життя.

Фронт — прозоріння

Зустрілися біля терапії. Екзотичні футболка, зачіска, якісь прикраси на поясі. Артистична зовнішність. Він так і представляється: “**Артист**”. У шпиталі ще з 2015 року. Розвідник, тому і не називає прізвища. Але радий побесідувати. Мене вразила його думка, бо стосується багатьох представників молодого покоління, які опиняються на фронті. Сергій сказав афористично: “Фронт — прозоріння. Саме там для тих, хто здатен мислити, у повний зріст постають поняття — Батьківщина, патріотизм”.

Орден вручено... в Італії!

Будував людям будинки. А тут війна. І взявся В’ячеслав за нелегку військову справу — став снайпером і розвідником. У вересні 2016-го на Луганщині виходом гранати тяжко поранило “**Єрмака**” — такий позивний у В’ячеслава. Розтрощило обидві ноги. “Ледь-ледь зліпили їх докупи. А могли б і відтяти! — розповідає “Єрмак”. — Вдячний українським лікарям. Найбільше доклався до порятунку моїх ніг славний доктор Савка”.

Ноги зібрали, підлікували, а тут — проявилася тяжка інфекція, мабуть, ще з поля бою принесена. І лікувати інфекцію взялися... італійські військові лікарі, з Риму! Набачився там В’ячеслав краси! Найсильніше враження — Собор св. Петра. 18 квітня цього року до Риму приїхав міністр оборони Полторак і просто у шпиталі вручив йому і ще кільком українцям-воїнам бойові нагороди! Також незабутня подія.

І далі підліковується у нашому шпиталі В’ячеслав. Вірять, що повернеться до лав рідної Армії.

Велике випробування

— Отримав фах будівельника. Не маючи роботи вдома, на Рів-

ненщині, будував багатопверхівки в Пітері. Ця робота вимагала жорсткої дисципліни. Українці завжди дотримувались жорстких правил: працювали, міцно пришартовані ремнями до об’єкта.

А на війні закріплюється кожному треба за свою голову, розум і хай Бог береже од чарки і солдатів, і офіцерів... — завершив цю тему трохи нервово **Андрій Мельник**, хлопець вольовий, спортивний, якому доля принесла велике випробування...

Від початку був на Майдані, у Києві. Потім став десантником 80 аеромобільної десантної бригади. Донецька область, Піски, Донецький аеропорт — його бойовий шлях. А потім сталося те страшне, що сталося — через свого ж п’яного офіцера. Він покараний. Суворо. Той жажливий виверт війни вже роками долає Андрій.

...У Костянтинівці воїну зібрали, зшили шлунок, сечовий міхур, хребет. У Харківському шпиталі витягли кулю. У Вінницькому — глобально прооперували хребет. У Львівському шпиталі — вчили сидати, рухатися, на візочку їздити.

— А тоді у новітньому лікувальному санаторії “Модричі”, що біля Трускавця, за фінансової допомоги братів Кличків пройшов я першу добрячу реабілітацію, — розповідає воїн. — Потім забрали мене на оздоровлення до Америки. Добра українка Ірина Ващук створила організацію “Відроджені солдати України”. Тепер ця організація під Львовом викупила будинок для бійців АТО, де створюють реабілітаційний центр. Гроші на цю справу жертвують американці українського походження. Особливо хочу подякувати співачці Аниці Чеберенчик, родині Чабанів. В Америці купили мені найдосконаліший спортивний візок. А уваги і тепла привіз від американських друзів на все життя! Лікарі кажуть, що за належного лікування через 2—5 років я стану на ноги. Прекрасно. Я тоді буду у віці Христа.

Наприкінці травня навідала Андрія у першій палаті гнійної хірургії. Знову було кілька операцій — чистили рани, наклали шви — не дають спокою ноги. Але побачив онуку сім’ї Чабанів, які опі-

кувалися ним в Америці — і ожив! Сфотографувався зі Стефанкою і обіцяв встати згодом і прийти послухати співачку!

Життя — дуже дорога річ

Біля корпусу травматології радісно зустрічаємося з давніми моїми знайомими грекинею Ларою Арновою і литовкою Рамуне. Вони їдуть до Ірпеня, туди перевезли їхніх підопічних на реабілітацію. А нас ці жінки-подвижниці української справи знайомлять із **Сергієм Білоусом**. Сидить на лавочці. Ноги, слава Богу, цілі. Лише ліва рука якось убик дивиться і вся у складних конструкціях. 11 травня цього року під Горлівкою лейтенант, командир взводу обходив позиції. Звичайна, буденна справа. І раптом — снайперська куля. Розтрощила плечовий суглоб. Третини його просто не стало. Розтовчено м’язи. Зараз лікарі буквально збирають, стуляють їх. А тоді вже за кістки візьмуться, — каже мій спокійний, по-чоловічому суворий співбесідник.

— Життя — дуже дорога річ, — говорить Сергій, переводить бесіду у філософське русло. — Війна докорінно поміняла життєві цінності, виявила справжніх близьких людей. Переживши синдром смерті, навчаєшся шанувати кожну хвилину буття земного, кожний прояв ширості, і розумієш суєтність прагнень матеріальних набутоків.

Інженер-будівельник із Житомира Сергій Білоус став військовим у перший рік війни. Напав ворог, треба захищати рідну землю. Син Максим підтримував родинну традицію. Навчається тепер у Житомирському військовому інституті радіоелектроніки ім. Корольова. А при згадці про 4-річну донечку Лізу особливо розцвів мій співбесідник! Майже три роки не бачив її. Мріє про зустріч...

А тут підбігають хлопці. Двоє фронтвих побратимів. Спортивні, рухливі. Не скажеш, що вже відбули своє по шпиталях. Друга Сергія прийшли навідати. Серед них і легендарний **Мирослав Гай**, українець з грецьким корінням. Воїн 2014 року підняв український прапор на горі Карачун. Молодший лейтенант Гай воював у батальйоні імені Кульчицького.

...Йдемо на каву. Бесіди дорогою ще й які цікаві! Киянин Мирослав, офіцер запасу організував і керує тепер благодійним фондом “Мир і Ко”. Допомагає солдатам фронту і тилу.

Ще тема: війна навчила в людях розбиратися. А тоді перейшли до думки про Росію-агресора. Мовляв, декілька років ненависті не витримає ні людина, ні країна. Тож імперії буде кінець...

А тоді знов про історію і романтику. Виявляється, у селі Пустотарівка на Київщині живе легенда (а мо’ й бувальщина!), що колись привіз до села козак полонянку-грекиню. Закохався, одружився. От і виріс на радість Україні козак Мирослав Гай. Вічне царство його бабуні-грекині!

Олесь ВАХНІЙ

Геть не темної, оскільки подія відбулась у центрі української столиці на добре освітленій вулиці, ночі з 20 на 21 березня 2017 року, донині “не встановленими слідством особами” (навіть чи цю дію міг вчинити одинак), від бронзового пам’ятника Миколі Щорсу-вершнику було спилано частину передньої кінської ноги. Сам акт вандалізму, як і падіння з кількадеметрової висоти геть не легкої залізяки та гуркіт жодним чином не привернув уваги поліції. Але йдеться не про уважних поліцаїв, а про пам’ятник, котрий постав ще в часи окупації й демонтаж якого (байдуже, чи з причини ухваленого владою рішення, чи внаслідок старань патріотично налаштованого люду) насправді є справою часу.

Пам’ятник харизматичному, проте обділеному чітким усвідомленням причин буття людини в цьому світі Миколі Щорсу був встановлений на бульварі Шевченка з нагоди 300-ліття Переяславської Ради (важко зрозуміти, який він до неї мав стосунок) 30 квітня 1954 року. Відомо, що задум зарахувати Щорса до когорти комуністичних святих виник ще 1936-го. Роком раніше, у 1935-му, кривавий практик деспотичного централізму Йосип Сталін безальтернативно запропонував Олександрові Довженку створити фільм про “українського Чапаєва”, що останній заповідно втілював у життя. Ось так маловідомий виходець із Чернігівщини і перетворився на народного героя. Роботи зі встановлення монумента розпочалися 1940 року, однак із причини початку бойових дій II Світової війни на теренах України реалізацію сталінського проєкту було відтерміновано на кілька років.

Монумент, про який йдеться, зображує вершника, що піднявся на стременах — загальною висотою 13,8 метрів. Фігури виготовлено з бронзи та встановлено на гранітному постаменті висотою 6,5 метрів. Вгорі постамент прикрашено карнизом та барельєфами із зображеннями, котрі прославляють війну 1918-21 років.

Автори монумента — скульптори Михайло Лисенко, Микола Суходолов, Василь Бородай та архітектори Олександр Власов і Олексій Заваров.

Відкинувши політичні вподобання, доведеться визнати, що сам скульптурний силует справді є витвором мистецтва. Бронзове лиття вдало передає і коня,

Зудар «мистецтва» й гідності

і вершника. Зайве дивуватись, що замилювані в творінні людських рук зарахували його до числа об’єктів культурної спадщини, а скульптурне поєднання коня з вершником було визнано одним із найкращих у світі.

Нинішні заклики патріотично налаштованої громадськості демонтувати пам’ятник мають глузд, чітке пояснення і логіку. І саме вони, в часі відродження нації й збройного спротиву воєнничому та водночас злодійкуватому зовнішньому чиннику, котрий прагне втягти Україну до антицивілізаційного й згубного москвинського світу (“рускага міра”), мають стати мірилом у справі вирішення його подальшої долі. Історія вже неодноразово доводила, що поклоніння силоміць накинута жодним чином не сприяє постанню шляхетної величі, багатства і краси, проте спричиняє до дії нікчемність, вузькість і брутальність, верхівкою яких є сіра посередність.

Побіжно щодо Щорса. Наприкінці позаминулого XIX й на початку вже минулого XX століть, внаслідок відсталості й законсервованості царської Московщини, антинаціональні за суттю й водночас прогресивні в справі протидії визиску людини людиною соціалістичні ідеї пропагандою й терором вибили собі право на буття. Супутній соціалістичний матеріалістичний позитивізм опанував й українські революційні та культурологічні середовища. В подальшому байдужість й вивіщення матеріалістичного над духовним стало однією з причин поразки національно-визвольної війни українського народу, який наприкінці 1917 року спромігся змусити очільників Центральної Ради проголосити постання української держави. Неприродні ідеї комунізму задля пошуку адептів потребували камуфляжу, і великою трагедією для України є той факт, що без сумніву харизматичні і талановиті, проте збиті на манівці атеїстичною блекотою Віталій Примаков, Юрко Коцюбинський, Микола Хвильовий і, зрештою, й сам Микола Щорс опинились в одному таборі з нівеляторами національних ідентичностей і практиками механічної зрівнялівки, котрі аж ніяк не приховували своєї антиукраїнськості.

Прагнучи подовжити справу утримання українців у стані

поневолення, окупаційний режим почав створювати нову, ніяк не пов’язану з національними традиціями “пролетарську культуру”. Особа Миколи Щорса виявилася для архітекторів “безнаціонального й безкласового суспільства” вкрай доречною, оскільки згідно з офіційним повідомленням він загинув у бою з антагоністами “пролетарського інтернаціоналізму” й прихильниками національної незалежності (правдоподібну версію вбивства Щорса троцькістами згадували лише лічені особи і не на велелюдних зібраннях).

Переїнявши від колонізаторів зневагу, зверхність і негативну оцінку щодо себе, поневолена нація визнає власну безсилість і неспроможність бути господарем на власній землі. Хіба факт дотеперішнього вшанування радянських ідеологічних пам’ятників не є проявом стану духовного рабства й моральної деградації? Якщо ми кращі, мусимо довести це чином.

Здоровий глузд і логіка свідчать, що монумент Миколі Щорсу — символ брехливо-тенденційної інтерпретації змагу українців за дане Творцем право бути господарем на власній землі. Голосисті адепти комуністичного псевдовчення апелюють нині навіть не до “доказової бази”, котра постала на брутальних фактах савецької дезінформації. Єдиним аргументом прихильників його збереження є лемент про художню вартість. Про злочинну практику руйнування більшовиками храмів (а Щорс воював саме на їхньому боці) незгідні скромно замовчують. Така поведінка є маніпулятивним використанням подій української минувшини й унеможливленням здорового поступ.

У часі ініційованих активістами патріотичних дискусій посадовці Київської міської державної адміністрації, навіть не позичивши в Сірка очей, спочатку посилались на його культурну вартість, а нині цинічно брешуть про відсутність коштів у міському бюджеті. Гроші. Ось тут доля й випробує українців на усвідомлення першочерговос-

ті й національну свідомість. Що є головнішим у справі вирішення долі прикріпленого до гладенького обтесаного граніту бронзового лиття? Нешире скиглення про високі тарифи й малі пенсії, і, як наслідок, “потреба державним коштом компенсувати витрати незахищеним верствам”, чи гідність, вшанування знищених окупантами українців й історична справедливість? Зрештою, суспільство вже поінформовано про започаткування музею тоталітаризму. Чому, без сумніву, чудовий експонат для його фонду донині не доправлено до місця призначення?

Під сучасну пору травмована війною Україна стоїть перед колосальними викликами, спричиненими зовнішньою агресією та необхідністю здійснення докорінних реформ. Великим гальмом в справі їхньої реалізації є зріст політичного популізму (це я про бюрократів, котрі практикуючи “доплати за високу продуктивність праці”, нарікають на відсутність в бюджеті коштів). Мусимо зрозуміти, що інституція з атрибутами державності, яка є байдужою до здорового глузду й правди і дозволяє зневагу гідності автохтонів, є цинічною профанацією національної держави.

Цього року зусиллями небайдужих до долі України вдалося призупинити фінансування державним коштом значної частини так званих “ветеранських організацій”, керівництво й членство яких відверто декларувало свою антинаціональну і антидержав-

ну суть. 23 травня з ініціативи народного депутата Юрія Шухевича у Верховній Раді було ліквідовано комісію у справах “колишніх партизанів Великої Вітчизняної війни”. Із зекономлених понад 20 мільйонів гривень можна виділити частку для пам’ятників комуністичного режиму. Уникаючи вчасного виконання власних обов’язків влада провокує патріотів до радикальних дій. Мовчанка на зло робить споглядача співучасником злочину. Втрачена нога щорсового коня засвідчила, що окрім збайдужілого обивателя й самозакоханих кар’єристів в Україні є здоровий люд, який не потерпить лихих комуністичних традицій тих, хто разом зі Щорсом допомагав поневолювати Україну. Лицемірне скиглення про відсутність коштів або необхідність узгодити демонтаж з одним або і кількома міністерствами є проявом небажання здійснювати оновлення й гонитвою за легким політичним зиском. Практикований нинішньою бюрократією цинізм є болючим, але майбутнє все одно не за ним.

Історія знає приклади, коли патріотично налаштований люд змушував владу йти на поступки. Під тиском патріотів Київська міська рада ухвалила перейменування значного відсотку вулиць й демонтаж кількох псевдоісторичних монументів, котрі возвеличували поневолювачів. До переліку несумісних з ідеєю української державності “архітектурних витворів” потрапили і бронзові кінні та вершники.

Едуард ОВЧАРЕНКО

Виставка розповідає про 25 людей свободи, які своєю працею та боротьбою у минулому столітті зробили її можливою. Але героїв виставки 26. Останній з них віддав життя, щоб зберегти свободу України, вже у XXI столітті.

Експозиція знайомить з Миколою Міхновським, Євгеном Чикаленком, Агатангелом Кримським, Вільгельмом фон Габсбургом (Василем Вишиваним), Георгієм Нарбутом, Миколою Леонтовичем, Василем Чучупаком, Євгеном Конавальцем, Марком Безручком, Оленою Степанів, Василем Липківським, Лесем Курбасом, Оленою Телігою, Юрієм Шевельовим, Йосипом Сліпим, Марією Савчин, Нілом Хасевичем, Михайлом Со-

У боротьбі за свободу

У центрі столиці, на Майдані Незалежності працює виставка “Люди Свободи. Гаранти Незалежності”. Її організували Український інститут національної пам’яті, Галузевий державний архів СБУ і Центр досліджень визвольного руху.

рокою, Сергієм Корольовим, Петром Григоренком, Василем Стусом, Аллою Горською, Катериною Білокур, Володимиром Івасюком, В’ячеславом Чорноволом і Назаром Войтовичем.

Приміром, Петро Григоренко — радянський генерал, що став дисидентом. Безстрашність і почуття гідності Григоренка заохочували людей до протистояння тоталітарній системі.

“Мені важко було мовчки терпіти лицемірство правителів, але

в той же час я розумів, що виступ буде коштувати мені усталеного способу життя, що цілком мене влаштовувало... І тут з особливою силою охопила думка, що вже давно переслідувала мене: “Треба виступати. Не можна мовчати”, — згадував Петро Григоренко.

Ніл Хасевич — художник-графік, який змість всесвітнього визнання обрав шлях митця-повстанця. Підтримував боротьбу УПА з радянською владою своїм талантом і життям. Його гра-

фіка стала ефективною зброєю в руках підпілля.

Дереворити, створені Нілом Хасевичем у криївках й віддруковані у підпільних друкарнях, творили графічний стиль УПА. Копії гравюр розповсюджували навіть серед іноземних посольств та делегатів сесії Асамблеї ООН.

“Поки буде залишатися бодай одна краплина моєї крові, я буду битися з ворогами свого народу. Я не можу битися з ними зброєю, але я б’юся різцем і долотом. Я каліка. Б’юся у той час, коли багато сильних і здорових людей навіть не вірять, що така боротьба взагалі можлива”, — розповідав Ніл Хасевич.

“Мазепинець полку Чернігівського, Глухівської сотні, старший син, гербів і емблем живописець”. Так 1912 року писав про себе Георгі-

гій Нарбут на власноруч створеному родинному гербі. На 1917 рік він мав за плечима чудову кар’єру графіка у Петербурзі. Та все ж із початком Української революції митець приїздить до Києва.

Тут він стає творцем символів Української Народної Республіки, її стилі: герба, печатки, а також грошей, марок, цінних паперів, шрифтів. Долучився до створення, а згодом очолив Українську академію мистецтв. Його напрацювання в естетиці українських державних символів досі ніхто не перевершив.

“Він був українцем не тільки по крові, мові, переконаннях. Українською стихією насичені всі його твори. І формальне джерело його генія б’є незмінно з рідного чорнозему Чернігівщини”, — писав про Г. Нарбута Федір Ернст.

Олександр Барвінський — педагог, історик До 170-річчя від дня народження

Романа ЧЕРЕМШИНСЬКА, співзасновниця, директор Етнографічно — меморіального музею Володимира Гнатюка, відмінник освіти України, член НТШ, НСКУ,НСЖУ. с. Велеснів Монастирського району, Тернопілля

Олександр Барвінський народився 8 червня 1847 року в селі Шляхтинцях Тернопільського району в родині священика. У 1857—1865 роках навчався в гімназії у Тернополі, по закінченні якої 1865 року вступив на філософський факультет Львівського університету. Там очолив місцевий осередок “Громади”. З 1867 року Олександр Барвінський працював постійним співробітником, а згодом — головним редактором літературно-наукового часопису “Правда” (першого українського друкованого органу), також співпрацював з іншими українськими періодичними виданнями: “Мета”, “Русь”, “Русалка”. 1868 року Олександр Барвінський заснував товариство “Просвіта”. Тоді за ініціативою Олександра Григоровича у Львові почали щорічно вшановувати пам’ять Тараса Шевченка.

Із 1868 року він розпочав педагогічну діяльність — викладав у гімназіях Бережан, Тернополя. З 1888 року — професор державної учительської семінарії у Львові. Олександр Барвінський сприяв організації читальні “Просвіти” у селах, започаткував видання 20-томної “Руської історичної бібліотеки” (вийшло друком 24 томи), серії підручників для середньої школи. Його перу належать чимало праць з історії та культури України, серед яких — двотомна “Історія української літератури”.

Особливою заслугою Олександра Барвінського стало запровадження в школах українського фонетичного правопису, на який

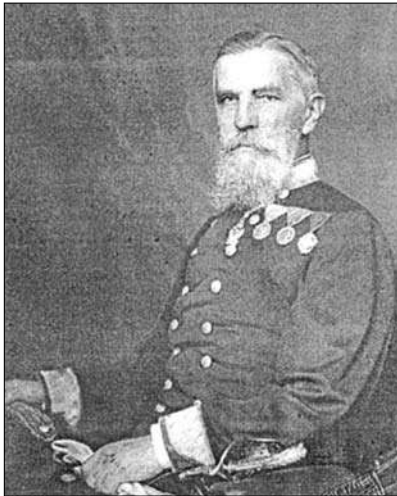
незабаром перейшли й українська преса та видавництва. Інтереси української школи Барвінський рішуче обстоював і як член Крайової шкільної ради та голова Українського педагогічного товариства. Прагнучи до всебічного розвитку української модерної науки й культури, Олександр Барвінський разом з О. Кониським та В. Антоновичем доклав чимало зусиль до перетворення в 1892 році Львівського літературного товариства імені Тараса Шевченка на Наукове товариство імені Шевченка (НТШ) і до 1898 року очолював його, розбудовуючи за зразком європейських академії наук. Саме він уклав перший науковий статут товариства.

За його сприяння до Львова приїхав Михайло Грушевський, де очолив кафедру історії Східної Європи (історію України), який став головою НТШ, а науковим секретарем наш земляк — академік Володимир Гнатюк.

Про тісні зв’язки Олександра Барвінського і Володимира Гнатюка можна судити з ось такого листа В. Гнатюка зі Львова до члена Крайової шкільної ради О. Барвінського у Львові про відмову від посади вчителя у зв’язку з поганим станом здоров’я:

3 жовтня 1900 р.
Львів, 3.X.1900 [р.]
Високоповажаний пане пане!
Прошу не гніватися на мене, коли б мій поступок, про який напишу нижче, був некоректний або злучений з якими неприємностями... Не я тому винуватий...

Я вніс подання до Ради шкільної, аби надала мені суплентуру у Львові. Тим часом учора був я у двох лікарів (один із них Гукевич) в справі своєї здоров’я, і вони оба порадили мені, аби я не тільки не брав суплентури, але взяв урльоп в

Товаристві [ім] Шевченка і виїхав на довгий час до якогось курорту для покращення здоров’я. Коли б я не послухав, тоді вони ні за що не хотять ручити.

Супроти такої заяви я мушу вищифати подання (не знаю тільки, як се зробити) і виїхати зі Львова, бо здоров’я мусить бути у мене перше, особливо з огляду на мою родину. Прошу проте не брати мені за зле цього кроку.

Якби я мусив іти де вищифувати подання, то прошу ласкаво повідомити мене про те.

Дякуючи рівночасно щиро за пороблені вже заходи, остаюся з глибоким поважанням.

Волод. Гнатюк

Олександр Барвінський залишив яскравий слід в історії України як громадсько-політичний діяч, один із лідерів українського національного руху в Галичині, педагог, історик, журналіст, автор і видавець численних історичних праць та підручників.

У нашому музеї у четвертій кімнаті влаштовано книжково-ілюстративну виставку “Олександр Барвінський”, присвячену 170-річчю від дня його народження, за матеріалами якої проводимо тематичні екскурсії.

«Був слову відданий, як сонце — літу...»

У той день, коли 2007-го відійшов у вічність видатний полтавець, 82-річний надзвичайно скромний чоловік (та риса, що зазвичай і притаманна мудрецам), у Полтавському краєзнавчому музеї ім. Василя Кричевського відбувся вечір пам’яті Петра Ротача “Не прощаюся з тобою, моя Україно...” Він — відомий серед українства всього світу один із фундаторів Полтавського обласного об’єднання товариства “Просвіта”, письменник, літературознавець, історик Полтавського краю, бібліограф, архівіст, музеєзнавець, енциклопедист.

Лідія ВІЩЕНЯ,
член “Просвіти”,
заслужений журналіст України

Зранку в Свято-Успенському кафедральному соборі УПЦ КП відслужили панахиду, по тому рідні, друзі, представники творчих осередків вклонилися могилі Петра Ротача на міському цвинтарі. А вже на вечір пам’яті прийшли чи не всі полтавці, яким випало щастя знати особисто Петра Петровича, спілкуватися і співпрацювати із ним. Було враження і його присутності в урочистій залі — він дивився з портрета на гостей музею і промовляв із відеоекрана у фрагменті інтерв’ю поруч із побратимом Ігорем Качуровським, останнім із неокласиків митцем. Гостей зустріли відразу троє найшанованіших у Полтаві ведучих подібних творчих імпрез — кандидат філологічних наук, доцент Ганна Радько (вона ж і автор ідеї щодо проведення цих заходів), кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент Гліб Кудряшов — із Полтавського національного університету імені В. Г. Короленка, доцент кафедри педагогіки, культурології та історії Полтавського університету економіки і торгівлі Віта Сарапин. А ще в залі було представлено меморіальну виставку, яку підготував заступник директора музею Володимир Мокляк. Вишита сорочка, фотоапарат, авторучки, окуляри — речі, такі впізнавані для багатьох присутніх...

Петро Петрович філософськи сприймав плін життя, розумів, що час прощання із цим світом, який він так любив, уже близько, і сам встиг сказати цьому світові й нам усім найголовніше: “Про мене різне можуть говорити... Але коли земля придавить груди, Чи скаже хто: ні, він не вмів любити Україну так, як люблять чесні люди?” Ні, такого не скаже ніхто, а ось говорити про цю жертвну любов можна безмежно. Про неї й намагалися розповісти учасники вечора, бо в ній — приклад служіння рідній Україні для цілих поколінь. А Петро Ротач дуже рано, зовсім юним, обрав свій шлях і не ходив манівцями, навіть тоді, коли його називали націоналістом (у контексті — ворогом радянського народу) і намагалися знищити, добираючи для того різні методи, тримаючи під невиспимим контролем КДБ і його, і дружину — Аллу Олександрівну, яка не побоялася так само прямих загроз і ні в чому не зрадила, лише була опорою. Про все йшлося у спогадах, про це розповів і фільм із серії “Земляки”, створений письменницею, журналісткою телеканалу “Лтава” Інною Снарською, який переглянули присутні. Десять років минуло і звідтоді, як вийшов у “Дивосвіті” перший том “Полтавської Шевченкіани”. Її вихід назвали подією загальнонаціональної ваги. Для Петра Петровича то було справжнє щастя — потримати в руках книгу, яка йшла у світ уже без нього. Без

нього вийшов згодом і другий том. Усе зроблене ним — то “праця, яка була під силу науковому інституту”, зазначає син дослідника, член Національної спілки архітекторів України Олександр Ротач. І саме йому Петро Петрович заповів завершити все, чого сам не встиг. Олександр Петрович узявся за роботу, з дитинства відчувачи “прихильність” до письменного столу, до книжки, бо таким був для нього приклад батька. Роботи з архівами чимало, й потрібна підтримка, щоб видати спадщину невідомого дослідника. Вона буде надзвичайно корисною для тих, хто продовжує торувати цей шлях у літературі.

Вечір був цікаво доповнений музичними сторінками, зокрема вперше прозвучали у виконанні артистів Сергія Рубана і Маргарити Томм пісні на вірші у перекладах Петра Ротача — “Не жалею, не зову, не плачу” Сергія Єсеніна і “Біла акація” із художнього фільму “Дні Турбіних” (автор слів невідомий). Для Петра Петровича звучала й скрипка народного артиста України Юрія Кириченка. Своє українство Петро Ротач наче трансформував у сучасну йому епоху із Шевченкових джерел, розпросторюючи його в майбутнє як найвищу цінність усіх, кому випало жити на цій землі. І надзвичайно могутньо прозвучали рядки Кобзаря із моновистави народного артиста України Василя Голуба під акомпанемент ліри полтавського бандуриста, заслуженого художника України Івана Новобранця. Як наголосив голова обласної організації НСКХУ Юрій Самойленко, Петро Петрович говорив про те, що сенс життя він бачив у служінні своїй Батьківщині. Так і жив. І мав право на автоепітафію: *Не прощаюся з тобою, моя Україно, У непам’ять не йду, буду тут повсякчас: В твоїм слові, і в білому цвіті калини, І у вірі твоєї, що залишив Тарас. Буду шумом колося на ниві дідици, Буду хмаркою, дощиком, вітром в полях. Буду духом твоїм, моя любя Вітчизно, Буду з тими людьми, хто торує твій шлях!*

Сподіваємося, нові зустрічі попереду — у ще не виданих книгах Петра Ротача, у піснях і вечорах, які мають і надалі розпросторювати любов до рідної землі й рідного слова.

Пам’яті визначного майстра слова

Ділимося із громадськістю сумною звісткою — 23 червня після тяжкої хвороби на 84 році життя помер відомий письменник і журналіст Орест Миколайович Сливинський. Не стало визначного майстра слова, просвітнина, порядної і чесної людини.

Орест Миколайович Сливинський народився 19 липня 1933 року в селі Болозві Долішній (Нижнє) Самбірського району на Львівщині. Після закінчення факультету журналістики Львівського університету імені І. Франка працював в обласних газетах. Голос Ореста Миколайовича добре знайомий радіослухачам, адже він тривалий час працював на радіо в Дніпропетровську, а згодом на радіо Київщини.

У всі ті роки в газетах і журналах публікували його художні твори — оповідання, невеликі повісті. Працюючи в газеті “Літературна Україна” та видавництві “Радянський письменник” Орест Миколайович почав активно виступати і в жанрі критики, особливо запам’яталися його аналітичні роздуми про нові твори українських письменників на історичну тематику.

Його статті та рецензії вийшли у книжках “Запізніла мить прозріння”, “Крижмо”, “І білі купави”, “Аж до ранкового сйива”, йому належить і ґрунтовне історико-літературне досліджен-

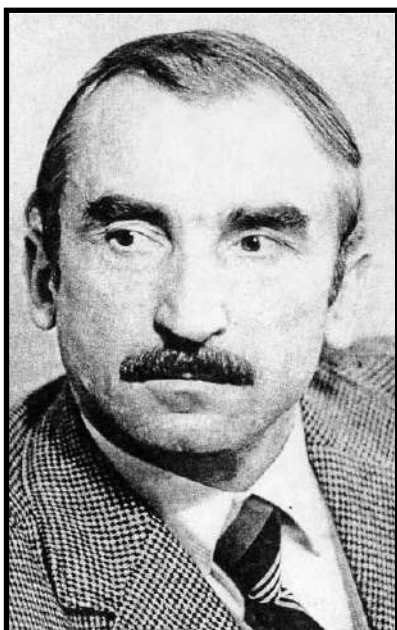
ня “З єдності та відваги, або на якій ниві зростає свобода”. Орест Миколайович часто виступав, із статтями та нарисами про відомих діячів “Просвіти” — своїх земляків із Львівщини, його рідного села та й про сучасних просвітян.

Особливу популярність здобув його роман про Юрія Федьковича “Плач флорія”.

Понад десять років Орест Сливинський працював в апараті НСПУ, був відповідальним секретарем. Багато літераторів, особливо в обласних організаціях, вдячні йому за прихильне ставлення, підтримку і допомогу.

Творчі здобутки О. М. Сливинського були відзначені преміями імені І. Огієнка, І. Кошелівця, “Благовіст”, дипломом Міжнародного академічного рейтингу популярності “Золота фортуна”.

Поховали Ореста Миколайовича Сливинського 25 червня на новому цвинтарі в Боярці неподалік Києва, поряд із могилою дружини Марії Олексіївни. Із спогадами та словами прощання

виступили письменники Іван Юшук, Олесь Лупій, Іван Пасемко, журналісти Віктор Пасак, Володимир Пищик, рідні і близькі. Усі друзі, колеги, хто працював із Орестом Миколайовичем, глибоко засмучені, переживають його смерть, як велику втрату. Царство йому небесне!

Висловлюємо глибоке співчуття сестрі покійного Оксані Миколаївні та всій родині.

Просвіт'яни

Уроки самостійного життя

— *Ігоре Дмитровичу, почну з найголовнішого: як на Вас вплинули життя і творчість батька української нації — Тараса Шевченка?*

— Давно пора було б написати щось на тему “Тарас Шевченко у моєму житті”, але, очевидно, ще не час. Проте вже нині можу упевнено стверджувати, що Шевченко значною мірою вплинув на формування мого світогляду, і процес цей має своє продовження. Тому, закономірно, що значна частина моєї біографії тісно пов’язана з його меморіалом у Каневі. І не тільки. Загалом уже понад три десятиліття.

— *А тепер ще кілька слів про своє ставлення до того глуму (інакше не назвеш), що вчинено над святим для кожного із нас місцем — Канівським музеєм Кобзаря?*

— Очевидно, що йдеться про події 2010—2013 років. Тоді найближче оточення попереднього президента-втікача, скориставшись формальним приводом підготовки до 200-ліття поета, вирішило кардинально змінити імідж меморіалу Шевченка, пристосовувавши його до потреб режиму та на угоду Москві. Адже ні про яку анексію України та її нової колонізації не могло бути і мови без пониження впливу ідей Шевченка на українців. А для цього необхідно було викоринити його дух із музеїв у Каневі й Києві, а при реконструкції меморіалу — не допустити реалізації проекту Василя Кричевського 1930-х років, який має виразно національний і високомистецький образ. Більшовики також робили все для того, щоб не допустити формування меморіалу в українському стилі — від обмеження фінансування і репресій 1937 року проти будівничих і до жорсткого ідеологічного контролю наступного п’ятидесятиліття. Свято ж 1 травня 1923 року “відзначили” демонстративним руйнуванням меморіалу: скинули з могили величний пам’ятник — Хрест, який встановила Стара Київська громада 1884 року. А в кінці 80-х років ХХ століття союзне керівництво, за підтримки місцевих манкуртів, почало забудовувати унікальні заповідні шевченкові ландшафти промисловими об’єктами Міненерго та Міннафтогазу СРСР. Та на щастя українців — у нас є Тарас Шевченко, який здатен захистити і себе, і Україну. Звісно, за умови, якщо ми виконуватимемо його заповіти. Тож і мені випало особисто побачити уже три хвили національного відродження, породжені генієм Кобзаря і силовим полем Тарасової Гори.

— *А як інженер-електромеханік і соціолог за освітою, колишній заступник голови Канівського міськвиконкому, а згодом генеральний директор-науковий керівник Шевченківського національного заповідника опинився на дипломатичній роботі?*

— Перед цим була ще робота на посаді міністра культури і туризму в уряді Юрія Єханурова. Тоді багато кого з учасників Помаранчевої революції залу-

Про сьогоднішнього ювіляра, Ігоря ЛІХОВОГО, можна почути чи прочитати доволі багато строкатих і неоднозначних відгуків, думок, оцінок. Зазвичай до оприлюднення цього в нашому розбурханому суспільстві спонукають людей певні особисті (фінансові, кар’єрні) інтереси і, як один із інструментів їх реалізації, — доступ до інформаційних ресурсів і наближеність до влади імущих. Ні першого, ні другого у нашого героя нема. Як ніколи не було спільних інтересів з олігархічними кланами чи їх охвістям у системі української влади. Оглядаючись на етапи його синусоїдоподібної біографії, бачиш людину, яка чомусь виштовхується із закостенілого тіла цієї системи. Яка тому причина: конфліктність його натури, професіоналізм чи певні морально-етичні принципи, через які він не може переступити? Щоб зрозуміти це, із широкого спектра життя і діяльності Ігоря ЛІХОВОГО — від дитячих років у поліському селі до вищих кабінетів влади, обираю один період — дипломатичну роботу. Тим більше, що це чи не єдиний випадок, коли виходець із нашого просвітянського середовища досяг вершин дипломатичної кар’єри — став Надзвичайним і Повноважним Послом.

чили до державної роботи. На жаль, до влади прийшли не лише ті, хто хотів змінити майбутнє України. І тоді, вже через півроку, виникла перша урядова криза.

Я ж після Помаранчевого Майдану продовжував працювати генеральним директором Шевченківського національного заповідника. Перед тим, у грудні 2004 року, Черкаський апеляційний суд скасував незаконний наказ Міністерства культури уряду Януковича від 22 січня 2004 року про звільнення мене з роботи в Шевченківському заповіднику, і в березні наступного року я повернувся на Тарасову Гору. За рік моєї відсутності призначенець сумнозвісної і тоді всевладної СДПУ(о) (як з’ясувалося — об’єднаної з Москвою і проти українського народу) довів меморіал Шевченка до стану руїни, і мені випало терміново нормалізувати ситуацію та надолужити згаяний час із реконструкцією музею. І яюсь, в останніх числах вересня, під час чергової робочої наради з реставраторами в музеї, задзвонив мій телефон. Я вибачився перед колегами і відповів на дзвінок: з’ясувалось, що телефонує Президент! Він сказав: “Ігоре, вітаю! Це — Ющенко. Як поживаєш?”. Ми були з ним знайомі, але не настільки, щоб отак просто телефонувати. “Коли в Ки-

єві будеш?” — питає. Я відповів, що збираюсь десь через день — Іван Марчук запросив на церемонію закладки його музею. Він і каже: “Ну, тоді, може, й побачимось. Треба обговорити два питання...”. Я і сьогодні не знаю, яким було друге, але перше він озвучив при зустрічі і без будь-якого вступу: “Берись-но за Міністерство культури і туризму”. Чесно кажучи, я дещо отетерів від несподіванки: де Канів, а де Київ! Та і в Каневі роботи — море... Але Президент сказав: “Треба! І то невідкладно: в уряді вже давно відсутні два міністри — охорони здоров’я та культури. Необхідно терміново завершити формування Кабінету міністрів. Та й Каневу зможеш допомогти...”. Згодом Президент публічно заявив про нову роль Мінкульту — ледь не як “міністерства оборони національної культури”, що мені дуже сподобалось. Після Майдану, — гадаю, не тільки мені, — здавалось, що виник унікальний шанс сформувати нову державу, де все кардинально зміниться на користь людям. Тож, порадившись з родиною і колегами, я погодився.

Мінкультури — унікальне Міністерство, де є спеціалісти з питань туризму, театру, музики, кіно, зарубіжного українства, української мови і красного письменства, образотворчого мистецтва, музеїв,

пам’яткоохоронної справи, цирків, навчальних закладів і ще з багатьох галузей знань. Тоді міністр відповідав навіть і за державну політику у сфері гуманного поводження з тваринами. І все це мені було цікаве.

— *Але керівник мусить бути насамперед менеджером у своїй галузі й креативною особистістю...*

— Абсолютно правильно. Треба вміти об’єднати навколо себе тих кілька сотень висококласних спеціалістів різних напрямів роботи (а в сфері культури і туризму тоді працювало ледь не півмільйона людей!), не примусити, а мотивувати колеги генерувати нові ідеї і втілювати їх у життя. До цього я уже отримав певний досвід, працюючи в різних великих трудових колективах. Знав, як формується і виконується бюджет, що таке кошториси, структура управління на всіх рівнях, зокрема й на рівні місцевого самоврядування. І при цьому не належав до жодної із партій та не мав зобов’язань перед бізнесом чи олігархами (їх у Каневі ж не було!). Думаю, що це також вплинуло на моє призначення у той романтичний постмайданний період.

На все життя закарбувався в пам’яті урок, даний мені на зорі моєї трудової діяльності. Після Одеського політехнічного інституту мене направили на Канів-

ський електромеханічний завод “Магніт” — один із флагманів в Україні з виробництва обчислювальної техніки для ВПК. На той час я уже мав досвід роботи на кафедрі, свої винаходи, що здобули міжнародне визнання, пройшов стажування в Празі (і це в 1980-ті роки!). Я пам’ятаю, як таким собі одеським піжонком із почуттям своєї значимості приїхав на завод. А мене призначають керівником служби експлуатації в цех гальваніки, де крім електриків та слюсарів-ремонтників були і сантехніки.

— Не хочу, — кажу, — з моїми знаннями і досвідом керувати сантехніками. Не на те я вчився!

А головний енергетик подивився на мене поблажливо-іронічно і говорить: “А вам, юначе, до хорошого сантехніка ой ще як далеко...”

Це й був один із перших і важливих уроків мого самостійного життя: те, що в тебе диплом про вищу освіту (а в когось гроші, зв’язки), ще нічого не значить. Найголовніше те, що і як людина вміє робити.

— *Але мова зараз не про Міністерство культури, а стезю в дипломатию...*

— Усе в нашому житті має причинно-наслідковий зв’язок. Свою каденцію в уряді Єханурова я пройшов від початку до кінця і після парламентських виборів 2006 року, несподівано для мене, був призначений Верховною Радою до наступного складу Кабінету міністрів. Але працювавши там три місяці, я не хотів миритись із диктатом донецьких (багато із тих “моїх” колег тепер у бігах) і подав у відставку на знак протесту проти згорання реформ, зокрема і щодо поширення української мови у кіно, а також через обмеження фінансування на реставрацію пам’яток, перешкод популяризації українського мистецтва в країні і за кордоном. Заяву, до речі, сам написав до парламенту, пам’ятаючи застереження Альбера Камю, що із злом можна або співпрацювати, або боротись. Згодом мене запросили до Секретаріату Президента на посаду керівника Служби з питань збереження національного культурного надбання. Раніше це була Головна служба гуманітарної політики з досить широкими повноваженнями. Але перед моїм призначенням її негайно перейменували. Таким чином тодішній глава Секретаріату — з власної ініціативи чи з підказки з вулиці Грушевського, вирішив мене приструнити за мою непоступливість щодо виділення коштів на певні проекти в Закарпатті та Києві. Але, попри таку дещо дивну назву, до компетенції моєї Служби належали питання не лише культури і туризму, а й науки, освіти, охорони здоров’я, спорту, книговидавництва, свободи совісті і ще багатьох напрямів гуманітарної політики, яка тоді, як і тепер, потребувала серйозних реформ. Але на те не було належної

політичної волі, і мені, чесно кажучи, після кількох спроб змінити ситуацію стало нецікаво у тих цеківських коридорах, де під протертими килимовими доріжками “любі друзі” робили свою політику. А тут ще з пам’яті ніяк не вивітривалося те застереження Камю, яке так перегукується із мудрим Шевченковим: “Блаженний муж на лукаву / Не вступає раду, / І не стане на путь злого, / І з лютим не сяде...”

І коли я вже кілька тижнів попрацював на Банковій, під час відзначення другої річниці Майдану, на урочистому прийомі в Маріїнському палаці до мене підійшов міністр закордонних справ Борис Тарасюк і запитав, чи не хотів би я поїхати послом до Білорусі? Бо тоді там відбувався саміт глав країн СНД, і там у нас давно не було посла.

Після деяких вагань і непростого вибору я через два місяці на три роки опинився в ролі Надзвичайного і Повноважного Посла України в Республіці Білорусь.

— *Вчитися тонкощам дипломатичної науки довелося, як кажуть, на марші?*

— Взагалі-то на послів ніде у світі не вчать. Глава дипломатичної місії — це глибока компетенція, широкі знання, великий досвід, тонка інтуїція, правдивий патріотизм, особливий такт, щира повага до народу країни, де ти працюєш, та увага до інших культур. А ще — відсутність заздалегідь готових рішень. Це я зрозумів уже в Мінську, коли приїхав туди як найвища посадова особа України, яка представляє свою державу (а не лише Президента) у сусідній країні з протяжністю спільних кордонів у 1200 км, товарообігом у 5 млрд доларів США, напрочуд розгалуженими економічними зв’язками та особистісними контактами. Там я отримав не лише фахову школу — адже посол повинен знати і вміти ще більше як міністр. До того ж у багатьох галузях мені став у пригоді і мій попередній досвід, і здатність до самоосвіти. Мав там і хорошу школу гідності, про яку більшість вітчизняних чиновників не мають і гадки. Там побачив, з якою увагою білоруси спостерігають за тим, що діється в Україні. Вони дуже поважають наші зусилля побудувати незалежну державу і люблять українську мову. Їхні ж східні сусіди люто ненавидять білоруську. Навіть дипломати казали, мовляв, ну, хай там українці з своєю мовою, але білоруси?! “Пачему оні так гаварят, ми же не панімаєм іх! І вообщє, ведь ми адно госу-дарство”...

— *Ми з білорусами справді брати, і так склалося історично, що українці завжди ставилися з повагою і співчуттям до них. Тому білоруси відчували велику повагу до українців...*

— Я спочатку не дуже розумів роль білоруської мови. Коли приїхав до Мінська і побачив, що посол України там дуже помітна постать, то, щоб швидше її вивчити, брав уроки у репетитора, але здебільшого опановував самотужки. Бо знав, що всіх їх, білорусів, співробітників

іноземних посольств, жорстко контролює КГБ. Це загальноприйнята практика в більшості країн. У Білорусі посли взагалі живуть як в акваріумі — чудова нагода позбутися шкідливих звичок...

Я часто спілкувався там українською мовою, білоруси самі просили. Не тільки в середовищі дисидентському, а й на урядовому рівні. Маючи найкраще посольство, надавав письменникам приміщення для проведення громадських заходів, презентацій нових видань і проектів. Через недовозначну патріотичну позицію Спільноти білоруських письменників влада викинула з власного приміщення. Після того погрому навіть портрети Янки Купали, Якуба Коласа валялися на вулиці... Неодноразово на таких зібраннях і

обличчя путінського посланця, який щось вичитує Лукашенку, мовляв, “скільки етот посол будет над намі іздеватся!”. І так було щороку. А на третьому році мого перебування у Мінську, коли одна із двох опозиційних газет критично й однозначно висвітлювала цю ситуацію (тільки не приписуй це лише моїм заслугам), білоруський президент почав уже з’являтися на екранах у вишитій національній сорочці і заговорив білоруською. Коли ми з послами Швеції, Польщі і Литви створили Клуб білоруськомовних послів, то до нього вже записався і їхній міністр культури, який перед цим був послом у Варшаві, і навіть керівник Академії наук, який згодом став прем’єр-міністром.

— *Чим закінчилася та ситуація на фестивалі?*

Вечір пам’яті в Національній опері. 2015 р.

я виступав білоруською. Завжди запевняв їх на всіх рівнях: білоруси мусять зберегти свою рідну мову. Ніхто її не збереже, окрім білорусів, адже це надбання національної культури, світової спадщини, і тут нема жодної політики. Хоча, якщо дуже добре подумати...

Одного разу, демонструючи свою повагу до білорусів і їхньої рідної мови, я наравився на великий дипломатичний скандал. Коли відбувався Міжнародний фестиваль “Слов’янський базар”, мені загалом довелося шість разів вітати учасників від імені України. Уявіть, величезний зал на 6-7 тис. глядачів, пряма трансляція по радіо- і телеканалах. Традиційно свято відкривають представники трьох держав: Білорусі, України і Росії. Першим виступає президент Лукашенко, звичайно ж, російською; від Росії — голова Адміністрації президента Наришкін (згодом — спікер Держдуми, а тепер — керівник розвідки РФ). Черга за Україною. Виходжу і починаю вітати білоруською: “Поважани сябры!..”. Зал аплодує, і я, окрилений підтримкою, на завершення промови переходжу на “найспівучішу із слов’янських мов” — адже це ж фестиваль “Слов’янський базар”! Але бачу в президентській ложі перекошене від злості

— Вона мала цікаве продовження. Чиновники в МЗС Білорусі отримали від своїх подвійних кураторів прочухана, що не запобігли такому інциденту (але що вони могли зробити?). Я ж, чесно кажучи, очікував якоїсь провокації — перед цим за значно менші “провини” публічно зганьбили посла Італії, а посла США — жінку, яку Кондоліза Райс перед тим нагородила медаллю Держдепу № 1(!), і багатьох з її колег-дипломатів також вислали з країни. Уже після мене жорстко дискредитували посла Угорщини. Опоненти Лукашенка часто стверджують, що він не терпить людей розумніших, креативних, йому не підконтрольних. Тим часом підійшла до завершення моя дипломатіада. Про це я дізнався не з МЗС, а з преси. На президентських виборах 2010 року гору взяла та сама донецька братія, від якої я вислизнув 2006 року, підтримувана олігархами — Ахметовим, Кучмою та іншими. Показово, що 23 лютого — день народження Віктора Юшенка, а 24 — був останній день його президентства, і вже 25-го на посаду глави держави вступив Янукович. У Мінську відбулась 23 лютого традиційна зустріч президента з послами, під час якої Лукашенко обходить шеренгу акредитованих послів, вітаєть-

ся і кожному потискає руку. Підійшов він і до мене, тисне руку і довго не відпускає, дивиться пильно в очі. Жодного слова не сказав. Він уже знав, що завтра буде підписаний указ про моє звільнення — чи не передостанній із указів Президента Юшенка. Той жест Лукашенка мовою дипломатії був виявом поваги, щось на кшталт: “Можливо, я думаю і дію не так, як ти, але я визнаю це право за тобою”. А на президентському сайті, в звіті про ту подію, вмістили один лише знімок Президента Білорусі та Посла України — один проти одного. Як на рингу. Отака вона, сучасна дипломатія.

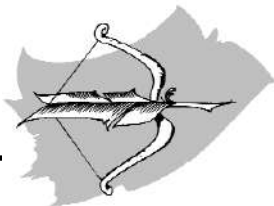
— *І після цього пост Надзвичайного і Повноважного посла України в Республіці Білорусь Ігор Ліховий здав і повернувся в Україну?*

фікувала Договір про державний кордон, який чекав цього 12 років, відбулося три зустрічі президентів, кілька візитів глав урядів і парламентів, низка резонансних культурних проектів. І в тому, що Президент Білорусі поклав восени 2009 року квіти до Меморіалу жертв Голодомору в Києві, у відкритті пам’ятника українсько-білоруському націоналісту письменнику Володимиру Короткевичу в Києві й Тарасу Шевченку та Пилипу Орлику неподалік Мінська, є також заслуга і моєї команди. І все це за обставин, що дипломатичну місію мені випало очолювати за каденції п’яти (!) міністрів закордонних справ. Як високу оцінку своєї роботи вважаю пам’ятні відзнаки Товариства білоруської мови і Спільноти білоруських художників, дружню підтримку відомих білорусів — поетів Ніла Гілевича, Ригора Барадуліна, Геннадія Буравкіна, Володимира Някляєва; композитора Ігоря Лученка; політика Станіслава Шушкевича; знаменитого олімпійця-борця Олександра Медведя; художників Івана Дмухайла, Тараса Порожняка; родин Василя Бикова, Олеса Адамовича, Олександра Кіщенко; великої української громади; дипломатичного корпусу, журналістів. А ще безліч зустрічей з цікавими людьми, з якими звела мене доля у цій країні. І коли згадую їх, то з пам’яті незмінно виринають слова письменника Рер’ярда Кіплінга: “Ми з тобою однієї крові!”

— *А кому зобов’язаний тим, чого досяг у житті?*

— Для мене важливо мати не ідеал — бо живемо ж у реальному світі, а скоріше, орієнтири. І такими орієнтирами було кілька людей — і мої батьки, і моя нинішня родина, і Тарас Шевченко. Взагалі, на добрих людей мені таланило. Батько мій, як захоплення за успіхи у навчанні, обіцяв мені поїздки до Канева, але помер, коли мені було одинадцять. Згадую його як вельми освіченого, національно-свідомого, цікавого у багатьох смислах, мужнього і зовні красивого чоловіка. Він ніколи не гнувся — у переносному і прямому сенсі. 1945-го повернувся інвалідом війни, до кінця життя мав незаживаючі рани і помер у 45 років у госпіталі. Четверть віку він проходив з костуром, а коли і на милицях. Був учителем хімії і біології, навчав учнів любити природу, посадив багато садів. До речі, шанобливе ставлення до рідної мови і довілля в мене від нього. Як і вимогливість до себе та інших. Нерідко він вступав у конфлікти, особливо з місцевою владою. Терпіти не міг несправедливості, людської глупоти, зажерливості. Безкорисливо допомагав людям. Як зараз пам’ятаю: учечері у нас вдома збираються люди — у когось хтось репресований, у когось — у тюрмі або пропав безвісти. І він пише їм якісь “прошення” — мав гарний почерк... Люди кажуть, що я схожий на свого батька. Хотілося б вірити.

Спілкувався
Микола ЦИМБАЛЮК

Олександр ФЕДУР, доктор мистецтвознавства, професор, академік Національної академії мистецтв України, завідувач кафедри теорії та історії мистецтва НАОМА

Упереджено і непрофесійно

**Насамперед зазначу: важко дискутувати з “неофітами”, які претендують на знання й оприлюднюють такі особистого характеру претензії. Якби йшлося про “розкритикування” продукту праці однієї особи, можна було б скромно опустити очі і вдати, що нічого не трапилося. Але у цьому, як на мене, сумному, – однак характерному для наших зді-
намізованих ритмів прикладі вияскравлюється типове для такого ґатунку “неофітів”: не-
об’єктивно критикується продукт багаторічної праці великого числа авторів із різних на-
укових інститутів, об’єднаних у благородній меті. Проте для “неофітів” такий чинник не
має значення, бо перед ними інша мета, інші завдання.**

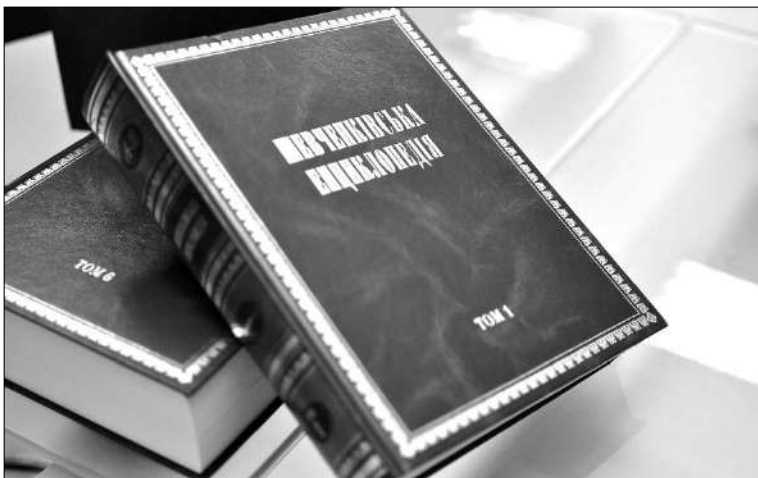
У газеті “Вечерний Харьков” 23 травня 2017 р. з’явився невеликий відгук під назвою “Суперечливе видання не може претендувати на державну премію” (<http://vecherniy.kharkov.ua/news/132869/>) на капітальну шеститомну “Шевченківську енциклопедію” (2012–2015; далі – ШЕ), споную до чого стало її висунення на Державну премію України в галузі науки і техніки 2017 року. Автор статті підписався скромно: Станіслав Пазиніч, професор, мистецтвознавець, член НСХУ. Оскільки ніколи не читав його шевченкознавчих праць, то вирішив поцікавитися творчим профілем дописувача. Знаю, що доктор філософських наук Пазиніч є професором, завідувачем кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Харківської державної академії дизайну і мистецтв. Опублікував 9 монографій, 11 навчальних посібників, 7 підручників. Мистецтвознавчих публікацій у нього немає – їх не фіксує покажчик “Станіслав Миколайович Пазиніч. До 75-річчя від дня народження: Бібліографічний покажчик” (Харків, 2015).

Щодо суті висловлених зауважень. Прошу вибачення у читачів, але цитуватиму відгук С. Пазиніча зі збереженням авторської стилістики і правопису. Він зауважує, що “на привеликий [sic! – О. Ф.] жаль, воно [видання. – О. Ф.] утримує в собі ґрунтовні суперечності та прикрі помилки, відвертий плагіат і академічну недоброчесність. Довіра читача випробовується, коли стосується матеріалів про малярську спадщину Шевченка. Статті щодо малярських творів Шевченка у переважній більшості схожі на підготовчі матеріали, або музейні інвертарні [sic! – О. Ф.] картки, які призначені для фактографічного опису об’єкта, але аж ніяк не енциклопедичні статті, що мають інше призначення. Ось один із таких описів: “На першому плані – берегова смуга, перевернута шлюпка, поруч на мілководді буда. Олівцем ледь окреслено декілька осіб, які купаються в морі. На другому плані – убога рослинність”. (“Усть-Чека”. ШЕ: Т. 6, С. 457–458). Мушу урвати цитування для пояснень. Рисунок насправді називається “Усь-Чека”, а не “Усть-Чека”. Назва мису в перекладі з казахської означає “три сопки”. У статті йдеться про те, що на підставі запису в щоденнику О. Бутакова твір датувався 19 вересня 1849 р. Натомість А. Костенко заперечив таку аргументацію, вважаючи, що на рисунку відтворено берег моря у час літньої спеки. Опис зображення на рисунку має продовження в статті: “На лінії горизонту чітко промальовано дві сопкоподібні гори, ледь видимими штрихами означено небо, джерела світла не видно”. Перераховано наукову літературу, в якій згадано твір, місця зберігання тощо. Що ще хотів прочитати С. Пазиніч у довідці про олівцевий малю-

нок, яких у Шевченка кілька сотень?..

Далі автор наводить кілька прикладів “мистецтвознавчих” пасажів” (лапки належать С. Пазинічу), з чого слід розуміти, що насправді вони, ці пасажі, зовсім не мистецтвознавчі, а якісь інші. Чесно сказати, не побачив у них якоїсь непрофесійності. Пазиніч упевнено проголошує: “Значний частині текстів характерним є несумлінне й непрофесійне використання літератури, часто без посилань на справжнього автора наукового тексту, препарування його під білетристичний [sic! Мабуть, від слова білет? – О. Ф.] формат, вилучення з нього суттєвих атрибутивних думок і внесення просто ілюстративних, щоб досягнути хоч ілюзорної відмінності від первісного матеріалу. На жаль, тут варто говорити про наукову недоброчесність. Матеріали про малярську спадщину Шевченка, а подекуди й окремі персоналії часом потребують перевірки на достовірність за іншими, більш авторитетними виданнями, що пройшли вже багаторічну перевірку на науковість і достовірність. Справляється враження [sic! – О. Ф.], що особливо два останніх томи готувалися поспіхом, як то кажуть, “із того, що було під рукою”. Якщо мистецтвознавець Пазиніч висуває такі серйозні звинувачення у плагіаті, науковій недоброчесності, то мав би навести докази, яких у статті насправді немає.

Пазиніч зауважує: “Викликає здивування, те, що розташовані поруч статті при аналізі малярської спадщини – одні посилаються на останнє 12-томне академвидання, а інші обмежуються старим 10-томним, ігноруючи останні атрибути творів”. Спеціально для професора-мистецтвознавця поясню. “Шевченківська енциклопедія”, яку готувало не одне покоління шевченкознавців протягом майже 20 років, виходила так: томи 1–2 – 2012 рік, томи 3–4 – 2013 рік, томи 5–6 – 2015, а у вихідних відомостях двох останніх томів вказано: підписано до друку 21.11. 2013. Не було коштів випустити змакетоване видання, на верстку і коректуру лише одного тому якого потрібно не менше півроку за умови, що усі матеріали написано на високому науковому рівні, що всі вони пройшли літературне редагування тощо. Мистецькі томи Повного зібрання творів Шевченка у 12 томах з’являлися друком так: том 7 – 2005 рік (охоплює спадщину за 1830–1843 рр.), том 8 – 2013 рік (1843–1847), том 9 – 2013 рік (1847–1850), том 10 – 2014 рік (1851–1857), том 11 – 2014 рік (1857–1861). Невже важко збагнути, що у перебігу редакційної підготовки в енциклопедії, де

статті подано за алфавітом назв Шевченкових творів, неможливо було врахувати останні томи повного зібрання, у якому дотримано принципу хронологічного?! Саме тому автори енциклопедії спіралися на 10-томник, а також 7-й том 12-томника, а вже у 5–6 томах ШЕ взяли до уваги випущені на той час 8–9 томи 12-томного зібрання, що видно з переліку бібліографічних скорочень на початку книжок ШЕ, у якому поруч наведено обидва академічні зібрання. Цим труднощі авторів ШЕ не обмежувалися, але хіба це цікавить того, кому, очевидно, поставлено завдання спаллювати колосальну роботу великого колективу, аби видання, дай Бог, не здобуло державну премію, якщо її вже призначено “зоряному” колективу ректорів кількох університетів, серед яких троє – члени того самого Комітету з державних премій України, а один із них – доктор соціологічних наук з Харкова. Відкрию ще одну таємницю для пана професора: мистецькі томи упорядковували і коментували здебільшого ті самі науковці, що й писали статті для ШЕ – переважно працівники Національного музею Тараса Шевченка (не лише, звісно), де зберігаються майже всі оригінали об’єктів мистецтва.

Але повернімося до мистецтвознавчої конкретики, в якій С. Пазиніч, схоже, добре орієнтується. Він пише: “...датування роботи “За малюванням товариша” (ШЕ: Т.2, С. 645) подається недостовірно: 19 червня–25 липня 1848 року в Новопетровському укріпленні, в той час як останнє академічне видання (Тарас Шевченко. Повне зібрання творів у дванадцяти томах. К., 2014. Наукова думка) ПЗТ: Т.10, С.500 датує цей твір іншою датою [“датує... датою” – блискуча стилістична знахідка, як і “датує... місцем виконання”. – О. Ф.] та місцем виконання – [1856 – 1857 Н. п. липня. Мангишлак]. Так само і з малюнком “Затока біля Новопетровського укріплення” (ШЕ: Т.2, С. 706) 1851–серп. 1853 неподалік Новопетровського укріплення, в той час як останнє датування звучить інакше –

[1852–1857. Н. п. 13 травня. Мангишлак] ПЗТ:Т.10 С.510”. Дуже зворушливо, що С. Пазиніч, напружено працюючи над своїм відгуком, не тільки відкрив сторінку 645 другого тому енциклопедії, а й сторінку 804 четвертого тому ШЕ, де під заголовком “Уточнення та помічені помилки у першому–третьому томах” серед іншого вказано на зміну датування сепії “За малюванням товариша”, адже перше ґрунтувалося на попередній концепції, яка, до слова, теж досі має право на життя, а друге – 1856–1857 – засновано на пізніших розшуках Г. Паламарчук.

Утім, не обтяжуватиму читачів викладом аргументації на користь обох поглядів. Апеляція автора відгуку до “достовірності” у цьому разі може викликати тільки посміх, бо нагадує ерудованість того, хто достеменно знає автора “Слова о полку Ігоревім...”. У ШЕ датування малюнка “Затока біля Новопетровського укріплення” подано за 10-томником (т. 9, № 133), у 12-томнику на кілька місяців зміщено верхню межу – із серпня 1853 р. на 1852 рік без вказівки на місяць – аргументацію можна прочитати у коментарі (т. 10, № 52, с. 437). “Останнє датування”, про яке нам урочисто повідомляє харківський професор із покликом на стор. 510, насправді стосується однойменної акварелі – копії Шевченкового твору. Місцезнаходження оригіналу невідоме. Воїстину, для деяких професорів-мистецтвознавців слід відкривати курси з користування академічним виданням, адже на цій самій сторінці великим літерами написано назву рубрики – “Твори, відомі за копіями”.

Професор Пазиніч не заспокоюється, а здійснює далі перелік “помилко”: “Так, малюнок “Звільнення Апостола Петра з темниці” (ШЕ:Т. 2. С. 711) подає датування – 1833–37 у Петербурзі, в той час як у академвиданні (ПЗТ: У 12 т. Т. 7, С. 356) інша дата – [1833 (?). С.-Петербург]. Автор статті одноосібно і необґрунтовано встановлює дату, як цитовані документи не дозволяють цього зробити, про що і

зафіксовано у останньому академвиданні”. Нескладно прочитати у коментарі, що на художньому полі твору є ледве помітна дата – “183...”, останню напівзатерту цифру якої можна визначити або як “3”, або “7”. З огляду на майстерність малюнка коментатор В. Судак віддала перевагу даті 1833, але завбачливо поставила знак запитання, адже проблему остаточно не розв’язано. Скажімо, О. Шевченко вважала ймовірною датою 1836 рік, тоді як авторитетний шевченкознавець В. Яцюк обґрунтував часовий діапазон появи твору 1834–1837 роками, аргументувавши, до слова, повернення малюнка з переліку безпідставно приписуваних Шевченкові творів до корпусу основних. У такій ситуації якраз найбільш правильно було вказати ширший проміжок, аби не помилитися.

Рецензент виявляє надзвичайну наукову принциповість, заглиблюючись у деталі: “Далі, ШЕ: Т. 1 С. 164 у статті “Александр Македонський виявляє довіру своєму лікарю Філіппу” подає розмір 26х35,7 у той час, як ПЗТ: У 12 т. Т. 7, С. 361 називає інший розмір цього твору – 25,9х35,77”. Не певен, чи варто коментувати відмінність в 1 міліметр і 0,7 міліметра, але увагу професора Пазиніча зверну на таке. У ШЕ стаття належить І. Вериківській, коментар до цього твору в ПЗТ: У 12 т. (о диво!) – також І. Вериківській, із якою я багато років працював. Про її авторство можна прочитати в обох виданнях, якщо їх, звісно, читати, а не виконувати сумнівне доручення. Невтомний професор-мистецтвознавець не вгаває: “Також, ШЕ: Т.27 [sic! взагалі у ШЕ лише 6 томів. – О. Ф.] С.754 у статті “Зустріч Тараса Бульби з синами” автор зазначає розмір 23,1х30,2, при чому у тексті, посилаючися на відповідну статтю у ПЗТ: У 12 т. Т. 7. С. 386, навіть не помічає, що там подано зовсім інший розмір твору – 28,1х30,2”. Розбіжність виникла тому, що в 10-томнику було вказано саме 23,1 (див.: т. 7, с. 18), а в 12-томнику справді уже 28,1. Зрозуміло, 3 і 8 дуже схожі, могла трапитися друкарська помилка. Але на відміну від Пазиніча, я не знаю, який із цих розмірів правильний, бо Шевченкова сепія зберігається в Ермітажі у Санкт-Петербурзі. От і усе! Рецензент резюмує, що “зовсім не презентабельно [sic! – О. Ф.] на загаль виглядає представлення малярського твору Шевченка”. До вишуканої авторської орфографії тут важко щось додати.

Таким чином, у висловлених С. Пазинічем зауваженнях не названо жодної суттєвої помилки, які, зрозуміло, можуть трапитися у будь-якому масштабному виданні – годі це заперечувати, але не професорам із такою шкалою кваліфікації психології спілкування й філософією про них писати. Сумно, що доводиться схрещувати наукові і ненаукові шпаци на гуманітарному полі взаємних непорозумінь. І сумно ще більше, коли люди з апломбом “знавців” беруться не за свою справу і відстоюють наперед поставлені їм завдання. Прогнози невтішні.

Наталія ТИХОЛОЗ,
Львів

Утім, генерації “Молодої України” Франко віддав не лише енергію своєї думки. Він віддав їй те, що було в нього найдорожче: своїх дітей Андрія, Тараса, Петра і Анну. Про них радянська історіографія воліла мовчати, заклеювавши їх тавром “найгірших творів великого Каменярка”... Однак сьогодні маємо відновити історичну справедливість і сказати правду.. Бо Франко залишився жити не лише в текстах та ідеях, а й у чині, який реалізували його діти, спадкоємці його роду і народу — спадкоємці і біологічні, і духовні!

Доля Франкових нащадків — символічна проекція шляхів існування української інтелігенції у XX ст. Вони репрезентують непрості моделі життєвих сценаріїв українців у надскладних умовах історичних катаклізмів: фізичне винищення радянською системою (доля сина Петра Франка), проживання в під’яремній Україні (шлях Тараса Франка) та еміграція (шлях доньки Анни Франко-Ключко). Винятком є хіба передчасно обірвана життєва історія найстаршого сина Андрія (1887 р. н.), безвідмовного і найдорожчого батькового помічника, його секретаря й опікуна у часі хвороби, який першим відійшов у вічність у віці 26 років у квітні 1913 р., так і не встигнувши повністю реалізувати себе як творчу особистість.

Іван Франко як батько 4-х дітей не виховував їх під якимось формальним ідеологічним диктатом, не був для них нав’язливим ментором. Він став для них найвищим авторитетом і взірцем. Наснажені його власним прикладом, від нього вони перейняли величезну працелюбність і працездатність, громадську і громадянську активність, чесність, гаряче і шире серце. “Так-то нас, четверо “Франчат”, — писала Анна Франко-Ключко, — виростало під дбайливим оком батька, ведене люблячою рукою мами”. Діти зростали в атмосфері крайнього демократизму (навіть лібералізму) та пошани до творчості. Мати, Ольга Федорівна, дуже “неохоче відмовляла в чомусь дітям” і ніколи їх фізично не карала, батько був взірцем щоденної невсипущої праці для загального добра і поступу. “В нас вдома не було ані змушувань, ані побоїв, ані тілесно переконуючої тростини”, — свідчила донька Анна.

Натомість батьки заохочували своїх дітей до пізнання і творчості власним прикладом. Обое сповідували принцип свободи руху і творчості, а тому в дошкільному віці не заганняли дітей до книжки (ба більше: Іван Франко вважав, що читання для дошкільнят “шкодить тілесному і духовому здоров’ю дітей”). Натомість найкращою книгою дитячого родинного виховання вважали природу. Усі — і дорослі, і малеча — надзвичайно любили прогулянки лісовими околицями Львова, а влітку — мандри мальовничими прикарпатськими селами та гірськими масивами Карпат. Невипадково Івана Франка називають

Чути себе українцями Франкові діти: вибір, покликання, доля

Цьогоріч, коли відзначаємо сторіччя Української революції, ювілейну дату від початку національно-визвольних змагань 1917–1921 рр., дуже знаменно, що згадуємо про вибір, покликання та життєві долі Франкових дітей, а разом із ними і про генерацію молодих людей, які на початку XX ст. визначили долю України.

Ця генерація здобула в історії назву “Молодої України”, а своїм духовним батьком обрала Івана Франка, який задав їй головні орієнтири поступу: ідеал національної самостійності й чітке розуміння того, що цей ідеал не стане сущим без наполегливої праці та боротьби за власні національні інтереси.

зачинателем туризму у Галичині.

Активний спосіб життя на лоні природи у Франчат у підлітковому і юнацькому віці переріс у гаряче замилювання до руханки і спорту. Відтак сини Івана Франка — Петро і Тарас — стали фундаторами українського спортивного та скаутського руху (поруч з Іваном Боберським, Степаном Гайдучком, Олександром Тисовським, Іваном Чмолюю та ін.). 1911 р. з ініціативи Петра Франка утворено організацію “Пласт”. Захоплення спортом не минуло даремно. І Тарас, і Петро Франки були не лише членами спортивних товариств “Сокіл-Батько”, “Січ”, “Україна”, а й залишили також у галузі тілового виховання численні розвідки з теорії та історії руханки й змагу, які сьогодні чекають ще на свого уважного дослідника і видавця. Однак участь синів Івана Франка у спортивному русі тогочасної Галичини — це не лише причинок до історії розвитку фізкультурного руху України поч. XX ст., це вагомий факт історії національно-визвольних змагань. Бо саме спортивні й скаутські організації, до яких належали Франкові сини, були не тільки школою гартування тіла і духу, а й базою національної консолідації української молоді на поч. XX ст. “Рішучість, енергію і відвагу (пластуни. — Н. Т.) виробляють собі серед миру, аби на случай війни були готовими на кожний поклик”, — писав Петро Франко.

Змалечку Іван Франко виховував своїх дітей ретельно підбраною і продуманою лектурою. Письменник сам створив для своїх дітей казки збірки “Коли ще звірі говорили”, неперевершеного “Лиса Микиту”, “Абу-Касимові капці” та ін. Усі ці тексти було написано так, щоб сформувати у молодого (навіть можна сказати — малого) тоді ще покоління “образованного сильно” і до життя спосібного характеру”. У творчому доробку Івана Франка немає жодної чарівної казки, бо, за його переконанням, не потрібно “розбуркувати молоді фантазії дивоглядними образами заклятих замків, царів, розбійників, драконів та демонів”. Натомість лектура для дітей і молоді повинна розвивати розум, формувати шляхетність духу, зображаючи життя правдиво, без прикрас. Найкращим зразком такої лектури для малечі письменник вважав казки про тварин.

На Франкових творах виростали не лише його діти. На них зростало покоління. Покоління майбутніх спортсменів, пластунів, усусусів — борців за волю України. “Наше все життя — війна є”, — ці жорстко правдиві слова з Франкової казки “Лис Микита” молоде покоління увібрало з локом матері. Адже в умовах бездержавної нації вижити, перемогти й утвердити власну державу могло лише покоління сильне (фізично і психологічно, інтелектуально і світоглядно), здатне до змін та до опору, готове до боротьби та до самопожертви.

Тож не дивно, що з початком Першої світової війни домівка Івана Франка спорожніла... Тарас

і Петро Франки взяли до рук зброю і пішли боронити свій край. Петро як чотар Українських січових стрільців, а Тарас спершу як вояк австрійської армії, а згодом як сотник УГА. Тоді Іван Франко, життя якого неухильно котилося до скону, як ніколи гостро відчував і розумів, що свобода нації і її власної держави повинна бути окуплена високою ціною, ціною жертв та крові. Він передбачав це ще у своїй поемі “Мойсей”. Зараз же він бачив страшні сновидіння, у яких ввижалася йому доля власних нащадків. Одне із таких сновидінь зафіксовано у поезії “Чи віщий сон?”, датований 13 грудня 1915 р. Зболеному поетові уві сні явився син Петро, який на той час перебував у лавах УСС, “*явився темний вєсь, мов темний дух, / В одній сорочці темній, як все тіло*” і “*провалився в чорну яму, мов у тісну криницю квадратову*”. “*За ним рукою я сягнув — і не спіймав*”, — пише Франко. Що це? Сконденсований згусток хвилювань за долю власної дитини, відчуття невідворотності і неминучої смертельної

сина. А це — Микита Хрушов, за особистим наказом якого було арештовано Петра, Павло Мешик (нарком держбезпеки УРСР у 1941 р.), Всеволод Меркулов (нарком (міністр) держбезпеки СРСР), Лаврентій Берія (Голова НКВС та Генеральний комісар держбезпеки СРСР). Про це зберігся документ, який сьогодні розсекречено, документ із грифом “совершенно секретно”, датований 6 липня 1941 р., у якому Павло Мешик вважає “целесообразным” “расстрелять” Петра Франка, Кирила Студинського та оперного співака Михайла Донця.

Доля старшого сина Тараса також склалась непросто. Після розгрому УГА він улітку 1920 р. потрапив у підмосковний концтабір Кожухів, у 1921–1922 рр. став свідком голодомору у Харкові, постійно перебував під надзором російського окупанта. З початком Другої світової війни як кореспондент газет “Самостійна Україна” та “Станіславське слово” відверто відстоював ідею незалежної України, а як член союзу українсько-галиць-

Народний артист України Святослав Максимчук читає Пролог до поеми І. Франка “Мойсей”. Учасники концерту — Львівський муніципальний хор “Гомін”, художній керівник Руслан Ляшенко

катастрофи, яка чигала над головою Петра Франка, чи страшне пророцтво? Пророцтво, до сповнення якого він не дожив, але яке таки сповнилося. “Чорна яма” радянської системи затягнула Петра Франка у свою криваву глибину.

На фронтах Першої світової війни Петро Франко відзначився як умілий розвідник, відважний вояк і летун, засновник української військової авіації. По війні він — успішний видавець і педагог, учений-хімік (який здійснив 36 винаходів з обробки і переробки молока), плідний письменник, а за своїми думками і переконаннями — “убежденный украинский националист” (у формулах радянських спецслужб). Його слова і вчинки носили виразний антирадянський характер. Він був гідним продовжувачем ідей свого славетного батька та великим патріотом своєї землі. Відтак під час примусової евакуації зі Львова з початком Другої світової війни **тоталітарна система сталінського режиму фізично знищила Петра Франка.**

Сьогодні можемо з певністю назвати імена убивць Франкового

ких комбатантів їздив з лекціями та агітував молоді до вступу у дивізію СС-Галичина. Звісно, що з приходом радянської влади в Україну допити, доноси, стеження за сином великого Каменярка стали буденними обставинами його життя. Усіляко не сприймав радянську владу, бунтував і не знаходив компромісу. Часто “высказывает клеветнические измышления о советской действительности”, — неодноразово значилося у доносах на нього.

Так, Тараса Франка не знищили фізично, як його молодшого брата Петра. Однак, **мешкаючи в Україні, він змушений був мімікрувати і ховати свою справжню духовну сутність**, сутність українського патріота, за маскою радянського франкознавця. І мало хто здогадувався, що насправді його ество залишилося таким, яким воно було завжди. Розраду знаходив у класичній літературі та малюванні акварелями. А позатим, як свідчила сестра Анна, у своєму органічному українстві “він був прямолінійним і до дрібничокості послідовним. Купував виключно в українських крамницях, говорив всюди по-

українському, приятелював виключно з українцями, належав до українських організацій. ... За свою правдомовність не був люблений, але він з’єднував собі людей делікатністю й культурним виступом”. Жив в Україні, але підневільна, уярмлена Батьківщина неймовірно боліла йому...

Емігранткою та бранкою ностальгії судилося стати наймолодшій доньці Івана Франка Анні. Ще перед початком Першої світової війни, у червні 1914 р., вона поїхала на запрошення своєї тітки Олександри Ігнатівни із Хоружинських до Києва. Додому повернутися вже не змогла. У Києві працювала сестрою милосердя у шпиталі, провадила курси української мови для вояків та неграмотних громадян. Її часто бачили на маніфестаціях, мітингах на підтримку соборності та незалежності держави. У добу міжвоєнної мешкала у с. Довге на Закарпатті, а 1939 р. переїхала з сім’єю до Відня. Коли у Відні 1945 р. енкаведисти арештували її чоловіка, лікаря Петра Ключка, нібито за співпрацю з нацистами, доклали великих зусиль, щоб визволити його з в’язниці. Це їй вдалося. Однак після жорстоких тюремних тортур, із підірваним здоров’ям, Петро Ключко прожив уже недовго. Відтак 1948 р. (після смерті чоловіка) Анна з синами виїхала жити до Торонто (Канада).

Діяльною була в культурно-супільному житті українських емігрантів, часто виступала з доповідями, брала участь у різноманітних виставках, конференціях, зустрічах із громадськістю, публікувалась у діаспорних виданнях і невимовно марила Україною та поверненням до отчого дому. Ностальгія стала невідступною супутницею усього її життя... Але у підрадянській Україні була небажаною гостею. Спецслужби СРСР не дозволили приїхати їй і на столітній ювілей Івана Франка. Змогла відвідати Україну лише двічі: 1967 та 1971 р. Доживала віку на чужині, в Торонто. Думки знову линули на Батьківщину... Марила домом... і Україною.

Завершуючи головну свою працю — книгу споминів “Іван Франко та його родина”, — Анна писала: “Наш народ <...> шукає втраченого раю по цілому світі, а рай — тільки в Батьківщині. І, втративши його, ми далі мандруємо й далі шукаємо”. Не знайшла раю на чужині. Залишила його на Батьківщині — своїй та своїх батьків. Свого роду й свого народу. Батьківщині, яку зберегла у своєму серці.

Взоруємось на життєвий і творчий чин Івана Франка, Франчата стали гідними дітьми свого великого батька.

Франкові діти змалечку усвідомлювали ту велику відповідальність, яку поклала доля на їхні плечі разом із прізвиськом їхнього славетного батька. Доля була до них жорстока. Не всім їм вдалося повною мірою зреалізувати власні таланти, дорівнялись до власного покликання. А все ж печать франківського духу вони гідно пронесли через усе життя — як клейнод, як хоругву, як заповіт. Франчата вирости, щоб стати Франками. І їм це вдалося, всупереч усім історичним та життєвим випробуванням. Тож сьогодні, коли Україна знову в огні воєнного лихоліття, коли все нові й нові герої багрянють стіг української свободи своєю молодістю кров’ю, і ми маємо твердо пам’ятати непроміняльні франківські заповіті. Настала наша черга усвідомити себе дітьми Франка. Від цього залежить майбутнє тепер уже наших дітей.

Слава Україні! Героям слава!

“Цілий світ — у калиновому кущі з трав’янистим поземом. Світ, де людина знаходить собі відповідне”.

Постать 13

Наталя СТАРЮК,
м. Дніпро

Закінчення. Поч. у ч. 25 за 2017 р.

Захищена вся. Доторкнешся —
і твердість, і холод.

Міцний обладунок — запона від клинів і лез.
Дошкульні слова, наштотхнувшись, згинаються кволо.

Лиш очі над всім (не дивися) — шалені від сліз.

Це дуже особисте, а водночас, як розуміла сама Наталка, аж надто типове у цій дійсності, де й постмодерн є якимсь постсовковим.

Три сили переслідує юрба:
красу, любов

і незалежність духу.

Та, власне, лиш тому,
що і любов, й краса
від їх диктату завжди незалежні.
О незалежність...

Вічний ворог нищих...

Поняття НЕЗАЛЕЖНОСТІ, нині доволі заформалізоване, у поезії Наталки Нікуліної явлено, як набуток внутрішнього життя, як чесноту, виплекану в душі:

Декларовану незалежність можних
вибачають: відверто бояться.

Незалежність тиху, затьому

Тих, кого вважають слабкими,
не прощають.

Знов ці означення — “ТИХА”, але тут таки — “ЗАТЯТА”, тихий-бо СВІТ руйновано й гвалтовано, як зону поза законом навальних “можних”. Зрештою, цілий доробок Наталки і останню книжку “Знамення калини” пересотано ниткою (звісно ж, червоною, кольору калинової крові та вогню) роздумів про НЕЗАЛЕЖНІСТЬ. Її прагнуть — і її не прощають іншим; її проголошують, але передовіряють мімікрованним “змішкірим”; її природно плакає в собі НАРОД і люто переслідує ЮРБА; незалежність існує, як невідлучна складова триєдності: “краса, любов і незалежність духу”. Саме так — духу, першооснови гідного життя.

У горнілі цих чуттів — міркувань постає пророчий вірш:

Звір, що в натовпі спить,
прокидається раптом від запаху крові...

Це ж нині ЮРБА по обидва боки східного кордону сп’яніла з ненависті до української “незалежності духу”:

Так, з інстинкту юрби, починаються війни.
Певно, й світу кінець починається так...

Наталка була незалежною і — безбронною. Так само і поезія — справжня, висока, з ознаками класичності — живе власним, НЕЗАЛЕЖНИМ життям, та постає беззахисною проти сили забуття у простецькій сірячній незнанні, необізнаності. Було б писати складніше, як численні верлібристи, що громадять докупити тіні строкатих вражень (“Я так бачу”)? Але ж Наталка плекала самодисципліну у творчості, як самопосвяту, як жертвну відданість правді. Було б писати простіше? Еге! На це Наталка мала вагомю відповідь:

Облудності свято. Облудності свято —
безкарність ЛЕГКОГО РЯДКА.

“Легкий рядок” — це у Наталчиному дискурсі не блискучий пасаж генія, Моцарта у слові — це викид енергії, не обтяженої сумлінням і принциповістю: адже наведені слова — з поезії про успішного літератора-стукача:

Спочатку доноси, а потім посвяти —
одна і та сама рука.

Облудності свято. Облудності свято —
безкарність легкого рядка.

Звісно ж, та ЛЕГКІСТЬ СЛОВА як явище, як феномен у поетичних роздумах Наталки Нікуліної не завжди кидає аж таку чорну тінь на постать котрогось із хвацьких поетів: адже інколи та легкість рядка є лише вислідом стрімкого юначого розгону. Але що ж далі? Які межі виставляє авторка безжурній грі “на полі слова”?

Легке твоє у віршах існування —

Таке солодке, неміцне вино —

Аж доки не наповниться воно

Живою кров’ю справжнього страждання.

Коли вже вкотре попереджено про нікчемність і моральну марноту “легкого рядка”, стає в цьому контексті ще невідворотнішим посил з іншої вже цитованої поезії:

“Не сподівайся... легших мук”.

Гріх легкослів’я і спокусу легко-існування відкинуто разом, як гріх самозради.

А отже, КАЛІНА. Провідний вогонь (“Співа в вічу калиновий вогонь”), помічна краса, сакральна істота на землі, що з волі неба рятує чи вершить суд. Ми, люди Січеславщини, часом не усвідомлюємо міри спорідненості з цим виявом неспалимої

«Не все, не все підвладне забуттю» Наталка Нікуліна (7 липня 1947—24 червня 1997)

сили — видимим і метафізичним, випускаємо з уваги, що зростали в лоні Калини, хай яким зариториченим нині є вже цей образ, але ж, поза тим культосвітнім гомоним-шумом, ми завжди знали, що неподалік — Петриківка, місцина, де збереглася давня традиція придніпровського малювання, своєрідний Острів Калини, мальованої зворушливо-ритуально — пучками пальців. Слово “Петриківка” тут уживають не лише як топонім, а й як назву (з малою літерою) своєрідного мистецького стилю. І масова продукція (немудрящі мальовані скриньки та плакетки), і виставкові мальовки, і досконалі музейні твори петриківців — повсякчас тримали нас у полі берегового світла Калини. А ще тутешні дискусії (ба ні — запеклі суперечки!) поміж прихильниками декоративного підходу та речниками калинової й квіткової символіки як знакового письма. Харизма Яворницького, який колись відкрив світові козацький “почерк” придніпровського (і петриківського) малювання, і прикрий досвід советської зорганізованої творчості як виробництва, і тихий спротив митців, і чвари поміж майстрами-лідерами, і нове відкриття замовчуваних старих мальовальниць, бабусь, “не охоплених” рухом виробничого конвеєра, — все це відбувалося тут, все кублилося у рясних кущах символічної “калиноньки-доленьки”, і кожен зі свідомо долучених обирав тоді собі улюблених “патріархів”-матріархів малювання, народжених ще наприкінці XIX століття: мистецтвознавець Лідія Яценко проникливо інтерпретувала мальовки Ярини (Оришки) Пилипенко, художник-народознавець Володимир Падун вбачав джерельні ведичні коди у творчості Параски Павленко, Надії (Надежки) Білокінь. Наважуся тут згадати і про власне знайомство зі старесенькою Надією Оврамівною, яке по-новому явило мені світ і вартість життя.

Наталка Нікуліна обрала постать Тетяни Пати — єдиної серед найстаріших майстринь, чию роль було “удержавлено” в УРСР, бо наприкінці 30-х вона викладала розпис в офіційному закладі Петриківки — школі декоративного малювання. Пата була, безперечно, геніальною художницею, вподобаною ще Д. Яворницьким. А всім, Наталчин вибір героїні не сприймався натовді вибором у справжньому сенсі: ще в 70-ті роки молоді поетеси і журналістки було спрямовано на вшанування певної “кандидатури” (та чи й не всім нам судився саме цей шлях). Визнаний майстер Федір Панко та авторитетна дослідниця Наталія Глухенька саме створювали ієрархічну схему розквіту — сучасної — Петриківки: Пата — Панко — його учні. Віддамо їм належне: певно, з найкращих міркувань ці люди творили свій міф. Але він завдав і деяких збитків: у затінку схематичної вертикалі опинилися таланти й генії з інших “таборів” та й поза жодними таборами.

Чи розуміла Наталка Нікуліна, що її zaangażовано, що допущено лише до обмеженого кола? Гадаю, так. Зарадило ж те, що і в пропозованих до нормативного уславлення доробках та життєписах вона потрапила відкрити те, чого не бачили інші, і все то, сказати б, з погляду ідеалу. За ідеал же мала Калину. Вірша, присвяченого Федо-

рові Панку, назвала “Засніжилася калинонька”. Мова про конкретне “калинове” панно Федора Савича, але в підтексті — про те, що перемагає в людині — палахка будівнича енергія чи жорсткість зимових кристалів. Вірш має оптимістичне завершення: “калинове серце над світом горить”. Отже, не пригасло, не вичахло. Наталка завжди належала до вельми вдячних людей, а всі петриківці, навіть непримиренно-амбітні, мали свій чар, свій карб неповторності.

Поема в картинах про Тетяну Пату “Рожденна калиною” (з рядком Михайла Дяченка за епіграф: “Вродила калина зозулю”) має то баладний, то епічний лад, та найчарівнішим є ліричний образок № 2 про трепетне проникнення поетки в іншу реальність мальовки “Зозуля на калині”:

Чим більше я вдивляюся в цей світ,
створений Тетяною Патою,
у ці переплетіння квітів, стебел,
дрібних муравок і листків перистих,
тим явніше здається: я вже там,
у тих сплетіннях, трав’яних альтанках,
в зелених брамах тих кущів розлогих,
у німбах квітів, у перевисанні
тонких стебелів і гнучких гілок.
Цей світ затьмає, приваблює, усотме
він всотме моє зболіле серце,
таке захланне на його красу...

Цілий світ — у калиновому кущі з трав’янистим поземом. Світ, де людина знаходить собі відповідне, де їй добре, надійно і затішно. Світ, куди варто б утекти... Під таким оглядом ще, може, й не писали про феномен Петриківки, але ж так-таки так: це як Шевченкова іділія про садок вишневий — у казематі: за років тяжких і непевних селянське наше малювання — то не лише базарна копійка на хліб, чи виконання фабричних норм, чи самоствердження у викидах феєричних барв, — то для порятунку “зболілого серця”, то спасенна віра: рай ще не втрачено, якщо у його бачу, якщо “я вже там”, як пише Наталка. Далєбі, до цього цілюшого “іскейпу” вдавалася й сама Тетяна Пата — селянка, яка зазнала була і болісних втрат, і зневіри, і жахіть більшовицької сваволі. Авторка ж поеми “Рожденна калиною” Наталка Нікуліна власним зором повторила і відтворила “Втечу в Єгипет” по-українському: втечу в уявний рай — не як у примарно-розмиту ілюзію, а як у заповіданий світ, добре зладований за прозорими законами краси і доцільності.

Пригадую Наталчин сценарій кінонапису “Сказати квітами усе...” (кінець 70-х) з однойменним вступним віршем, який мав звучати за кадром. Та чудова поезія не ввійшла до жодної збірки, але, як казав був телережисер нашої літдрами Валентин Десяттерик, “оце ж і є сенс приоріальського малювання”. У сценарії повідалося про трьох талановитих, молодих на ту пору художниць Експериментального цеху петриківського розпису: метку, яскраво-гоноровиту Віру Тезик, сумирну, якомсь сумно-до-тепну Ніну Турчин і Марію Кравець — невеличку дівчину, мовби з народних казок, яка малювала вдома, у хатині-мазанці, бо хвороба зав’язала їй світу. Уже тоді відчувалося, що саме Марійка — її, Наталчина, героїня. І згодом поетка напише, згадуючи Марійчин голос, її слова:

Та що це я, немов колись Марія:
“Як “найде” щось, маюю лиш калину”.
Отак і я: калина та й калина.
Без неї якомсь — наче без душі.

Тож від “Червоного кетяга” (1984) до “Знамення калини” (2000). Від фрагментарності картинки: кетяг, лише один-одним, — до всеосяжної сакральності: калина творить, звістує, ЗНАМЕНУЄ: “В калиновім гроні прочитую долю...” Це є окрема тема — іконографія калини у поезії Наталки Нікуліної.

Ніч калиною
скрапує в серце...

Дослухаюсь...

Чи це з серця калина...

по краплі...

Зазвичай Наталка Нікуліна уникала такого скупчення багатокрапок: її позірність стриманість цуралась і найменшої підозри у буцімто показовій значущості, штучній глибокодунності. Тут же — випадок особливий: чотири багатокрапки — чотири скрапування калинової крові з поетового серця. Близько до складної символіки ікон “Христос-виноградар” з проростанням лози крізь тіло Спасителя і краплями крові на місці проймання. Прадавнє уявлення прашурів про Землю, як живе тіло, про сонячну — калинову кров Усесвіту Наталка Нікуліна вчуває в собі, як глибоко інтимне пережиття, як поклик болочно-живодайної віри. Священна Калина — мовби праматір легендарних виногрон, найдавніше Господнє одкровення — ЗНАМЕННЯ тим, хто обрав жертвовність і самопосвяту:

Мовить Бог із глибини калини
про тернистий визволення шлях.

“З глибини калини”, з тієї магнетичної пущі, насиченої снагою, ринуть грози натхнення і лине лагода кохання, звідти приходять у світ генії та герої. У вірші Наталчиному “Шевченко в смутку і Шевченко гнівний...” є промовистий рядок:

І він іде до нас з глибин калини.

“Глибини калини” — візія космічних засягів, водночас образ цнотливого жіночого серця:

Люблю! Любитиму!

ніхто

не вирве імені твого

з глибин калини,

що у серці.

У поезії “Артемій Ведель” бринить пісня, радше її зародок — щемка й жагуча мелодія:

О пісне, шукай же
глибоке КАЛИНОВЕ слово,
яке мене зіллить
й у звиш поведе за собою
в безтямну, безмежну,
уже передану свободу...

Що передчувала сама Наталя? Що прочитувала у ЗНАМЕННІ калини?

“Нас мешкало разом три товаришки”. Майже так, як у Ольги Кобилянської, днювали й ночували у кімнатці радіоредакції ми втрійх — Таїсія Ковальчук і ми — дві Наталі. Одного дня Наталка Нікуліна сказала, що все у нас достоту так, як у “Меланхолійному вальсі” Кобилянської: три товаришки, дуже близькі, але різні. Різні й долі їм судилися. Таїсія видавалася Наталці рідною посестрою оповідачки Марти, я нагадувала їй художницю Ганнусю, сама ж вона впізнавала себе у піаністці Софії Дорошенко. Чому саме у Софії? Стенула плечима, одвела погляд.

То вже згодом, уже по всьому, перечитали ми з Тасею “Меланхолійний вальс”, і справді постала нам у Софії світлої пам’яті Наталка:

“...ходила така тиха, скромна, відпихала так очевидно всю увагу, що на неї зверталася, мов прикрий тягар, що сунеться під ноги...

Була дуже мила в обходженні, легка, ледве помітна собою, але мовчалива і дуже поважна.

Усміх на її вустах, що проявлявся лиш рідко, був немов навіки затемнений смутком”.

Так, то в її фортепіано тріснула і розірвалася струна, і Софія-Наталка вчула в тому віщування кінця.

“Винесли нашу “Музику”. Май забрав її до себе”. Ні, не май, а червень 1997-го. Що ж, похибки у збігах-передбаченнях трапляються. Чи ж трапляються у ЗНАМЕННЯХ КАЛИНИ: “Минуще — минеться, // Зостанеться слово”?

Іван КОКУЦА: «Якщо не бачиш дороги — стань навшпиньки»

— Іване, твої книжки — не для широкого загалу. Це тебе не бентежить?

— Вибравши свою дорогу, для когось незрозумілу, літературно-збоченську, я від цього кайфую. Коли я підняв слово і взяв собі на груди, на горизонті з'явилося місце, де воно було б доречне. Зараз я йду з цим словом, не присідаючи. Пройшов школу соціалістичного реалізму і вдячний йому, бо усвідомив: так писати не потрібно. Зрештою, література не обмежується лише словом. Слово — це цеглина. Мають бути ще якісь компоненти.

У повісті “Втопила корба відро” намагався “підняти” тему Голодомору. “Здається, час обірвав усі гудзики на сорочці людської душі. Розхристана і змучена. Чи зможе вона далі терпіти випробування, заготовлені для неї?”

Страшні речі відбуваються не лише всередині країни. Те, що стосується людини, трансформується на все. Коли у повісті вмирає сім'я на очах у ніжного і пишного сонця, без дощу плачуть вікна, росте трава, без вітру над річкою хилиться верба. Неспроста. І корба, хоче того чи ні, топить відро через те, що нікому прийти до криниці напиться води. Безвихідь. Здається, ми пройшли такі випробування, що вистачило б уроків на десятих народів. Ні, не навчило. Деградація нації — ось що мені боляче найбільше, і про що намагаюсь говорити, волати на весь світ вустами своїх героїв, їхніми вчинками. Все тіло мого народу покрито татуюваннями брехні, корупції, підлості й чванства. Але це татуювання вміло обгорнуте прапором. Його потрібно зірвати з цього тіла.

— Чи є якісь герої, негідні вчинки яких ти виправдовуєш?

— Моя любов до моїх героїв — у їхніх діях. У моїх творах немає негативних героїв, зрештою, як не існує для мене у житті негативних людей. Кожен приходить на цю землю з певною місією і виконує її так, як вважає за потрібне. На прикладі молодого каштанчика, який стає волоцюгою Парижем, а потім геніальним, всесвітньо відомим художником, я продемонстрував, як можна самотужки зіпшити своє щастя, а потім підняти його й понести. Він так багато наробив лиха, що, здавалося, відбілити його практично неможливо. Він не бачив попереду мети, але став навшпиньки і побачив дорогу. Дорога до мети показала найкращі його якості. І життя набрало нового змісту.

— Ти вважаєш, що іноді 1,5–2 сантиметри достатньо, щоб побачити світ і знайти своє щастя?

— Переконаний у цьому. Щастя — це те, чим наповнюється твій світ. І я так само щасливий, що “підняв” цю тему, виплеснув назовні те, що жило у мені, боліло, що носив у собі багато років. Сонце світить, підганяє тебе до життя: живи, живи! І раптом одна деталь затьмарює небо, перевертає світ і твою свідомість. І ти розумієш, що не тією дорогою пішов, не тих вибрав у подорожні. Одна дрібна деталь перекроєє все життя!

— Прототипом головного героя повісті “Молоко від дикого півня” став твій батько, чи не так? Колись ти розповідав як він зірвав із себе квітку молодого, кинув об землю — і все. Як кажуть у вас на Вінниччині, “по биндах і по весі-

Ніщо не може бути таким благодатним, як дорога. Вона не зраджує. Навпаки, може бути щедрою і вдячною за наші труднощі. Цією думкою, що винесена в епіграф, наскрізь пронизано літературно-художній твір Івана Кокуца “Молоко від дикого півня”.

Це дев'ята книжка письменника, представлена на суд читача. Так само, як і попередні його роботи, тримаючись осторонь тісної полицки свіжих творів сучасників, вона ніби кидає виклик сьогоденню. Якщо у попередній своїй роботі “Втопила корба відро” автор відважився оголосити живу правду — показати людське і нелюдське в людині, то у нинішній спробував зважити на терезах людських взаємин те, чим наповнюється світ, — саме щастя.

Його твори важко зарахувати до якогось жанру. Вони мають сюрреалістичне спрямування і потребують неквапливого, вдумливого читання і мислячого читача. Такого, як колись великий Брехт мріяв мати глядача, котрий би, “приходячи на спектакль, не залишав у гардеробі разом з капелюхом й своєї голови”.

Ми сидимо з Іваном за філіжанкою кави і ведемо неквапливу бесіду. То сперечаємося, аналізуємо вчинки героїв його книжок, то разом намагаємося знайти їм виправдання. Він — глибокий філософ і великий мудрець, природжений майстер, який грається зі словом, купається в ньому, бо безмежно в нього закоханий.

лю”. Певно саме його вчинок спонукав тебе взятися за перо і створити глибокий образ?

— Справді, це достойний вчинок. Захоплення, наслідування? Ні, швидше осмислення, можливо, навіть, філософського бачення, аналізу. Цілого твору достатньо! Ну, уявіть собі: зима, чудовий сонячний, морозний день. У середині минулого століття люди саме почали потроху оговтуватися після Другої світової і були жадібні до веселих гулянь. Татове весілля з першою так званою дружиною гуляли з розмахом. З нашого села до сусіднього мчали по скрипучому снігу кілька саней із челяддю молодого. Гості веселі, розпашілі, бо ж не без того, щоб у жениха уже трохи не “розігрілися”. Врізавши для хоробрості перед викупом молоді, розтягують міхи гармошки, співають. Весілля ж бо! З дворів визирають люди — усім кортить подивитись на молодого. Ну, а далі усе, що ви уже знаєте з тексту: у самий розпал весілля наречений раптом стає випадковим свідком, як новоспечена теща навчає доньку приховати від нього трохи подарованих грошенят. У нас кажуть перепійних. Мовляв, потім знадобляться. А та — ні пари з вуст. Не обурювалась, не віднікувалась. Не захищала ні його, ні себе. Саме ця мовчазна згода коханої, фактично зрада, і перевернула його світ. Ні, він не став, як мій герой, волоцюгою, але кинув квіткою до землі, згріб зачмелілих своїх гостей, які не могли збагнути, що діється, і повернувся додому. Так, враховуючи сільські реалії, це був вчинок.

Мій тато помер доволі рано. Зважаючи на те, що у житті він був великим добряком, ця книга — пам'ять про нього, своєрідний пам'ятник його мужній життєвій позиції. До речі, та жінка, з якою він так і не зв'язав свою долю, приїздила провести його в останню путь. Це також вчинок. Але це уже зовсім інша історія. Можливо, нової книги — хто знає?

— Цікаво, а що читаєш ти? Чи дочитуєш до кінця те, що не захоплює тебе?

— Я став на дорогу розуміння, прочитавши тисячі книжок. Серед них 10, які змінили мене.

— Молодь не любить читати. Це біда?

— У моєї дев'ятирічної онуки Андріани, яка, до речі, оформила обкладинку до повісті “Молоко від дикого півня”, є подруга. Часто підвожу дівчат на теніс чи на танці й усю дорогу бесідує з ними. Мене вражає їхнє бачення світу, неординарне мислення, свіжі погляди. Часом вчуса у них. Вони — справжні. А якось дівчинка мене ошелешила, запитавши: “А що б Ви мені порадили: з чого починати читати Маркеса?”. Я оторопів. Почувався щасливим і неймовірно збагаченим. Водночас знаю багато людей, які в житті нічого не читали. І живуть. Вони по-своєму щасливі.

— Ти вважаєш це повноцінним життям?

— Як на мене, то всі ми, хтось більшою чи меншою мірою, живемо наполовину. Проживши певний період часу, я дозрів, щоб сказати про це у своїй книжці “Напіввогонь”, описавши шлях людини від народження до останку. Це уособлення нас із вами. Ми наполовину живемо, наполовину — ні, наполовину — працюємо, наполовину — леда-

рі, наполовину — чесні, наполовину — брехливі.

— Тоді — наполовину любимо, чи не так? Ти не пробував окремо порушити тему любові чи самого лише кохання?

— Відчувати і бачити — можна. А зважити це на слово — дуже важко. Надто складна тема, частково навіть філософська. А брехати про любов, кохання, я не хочу.

— Можливо, до цієї теми ти ще дійдеш?

— Я буду найщасливішою людиною на світі. До Шекспіра багатько творців бралися “підняти” цю тему і лише він, який ніколи не був в Італії, не бачив ні дворика, ні балкона Джульєтти, зміг так влучно передати почуття, емоції, відтворити події.

— А що стає поштовхом для написання?

— У мене — спогади дитинства. Практично всі теми звідти. А життя їх лише відшліфовує, корегує. Зараз я розвиваю тему, яка нуртує у мені все життя. Років 20 тому написав повість “Сашко, штани і каска”. Зважаючи на певні обставини, зупинився. А зараз, у зв'язку з подіями на Донбасі, я знаю, про що мушу говорити. У різні періоди людського буття відбувалися війни. Усі вони різні, а ось життя, яким нехтують правителі і яким палко жертвують патріоти-воїни, однаково безцінне, бо воно — людське.

— Тобто наступна твоя книжка про війну?

— Так, про війну, але війни там майже не буде.

— Ти любиш історичну літературу, глибоко розумієшся на історичних процесах. Хотів би жити і творити в іншу епоху?

— У 8-му класі, прочитавши “Спартак” Рафаелло Джованьйолі, мав бажання вийти на арену гладіаторських боїв і позмагатися зі Спартаком.

— Сьогодні так само?

— Побитися фізично, звісно, ні. З роками дедалі більше переконуєшся, що сила слова вагоміша за фізичну. Щодо інших геніїв своїх епох... Хотів би бути учнем у Платона, хоча я вдячний своїм учителям. А ще подивитися Ісусу у вічі... Зрештою, я — це

я. І маю сказати своє слово, зокрема в літературі, тут і сьогодні.

— Попереду себе бачиш неоране поле, у яке маєш кинути своє зерно?

— Задумав написати роман-трилогію “Кінець світу не страшніший за початок”. Але як складеться — покаже час.

— Тобі нецікаво писати приземлені речі?

— Ні. У цьому сенсі залюбки поступаюся іншим, кому це близьке. Однак вважаю, що повноцінно судити про людину, якою вона є, за життя неправильно. А лише тоді, коли вона повністю пройде свій шлях.

— Як сприймаєш свої перші роботи? З книжками так само, як із журналістськими публікаціями: минає час — і вони тобі здаються недосконалими?

— Повертатися до своїх попередніх книжок те ж, що повертатися до колишньої жінки. Не лише до дружини — до жінки взагалі. Однак мушу похвалитися: мій перший творчий доробок, п'єса “Софія Потоцька”, сьогодні актуальна як ніколи. Там глибокий слід політики Росії. Хоча, зізнаюся, мене більше цікавила тема експлуатації жіночої краси.

— Ще за радянської доби ти пройшов усі шаблі газетярської та радіоної роботи — від кореспондента до редактора обласної газети. В оновленій журналістиці був редактором всеукраїнського журналу. Маєш багатий досвід людських стосунків, коли виникала необхідність бути різним, іноді, можливо, протилежним твоєму еству? Часто герої твоїх творів були твоїми прототипами?

— Практично завжди. Я скрізь — ніби стою за рогом: у вітрові, волоцюзі, у китайцеві. І навіть у корбі, яка під час страшного голодомору втопила відро, через те, що нікому було з нього пити воду, теж є моє серце.

— Пиєш, коли пишеться?

— Під примусом можна переколоти машину дров і навіть пошити штани. Але ніколи не примусиш бавитися, гратися зі словом, кохатися в ньому. Я люблю понижитися зі словом, поговорити, розчесати його. Слово не зраджує тебе, якщо до нього ставитися чесно.

Спілкувалася
Лариса САЙ-БОДНАР

У Радивилів прийшов «Час читати»

У Радивиліві відбулося масштабне свято української книги «Час читати». Участь у ньому взяли письменники, книговидавці із семи областей України. Найбільше з Рівненщини, Львівщини, Волині та Тернопілля. Ініціатор та організатор цього літературного дійства — голова Радивилівської районної ради Володимир Кондик.

Під час свята, девізом якого стали слова Євгена Маланюка «Нечитання знесе Україну зі світу», читачам представили понад 1000 українських книг різних видавництв. Авторі презентували свої книжки. Читачі Радивилова зустрілися з письменниками Володимиром Лисом і Надією Гумєнюк із Луцька, Миколою Тимчаком, Миколою Пшеничним, Антоном Мельником із Дубна, Марією Морозенко з Києва, Катериною Немирою, Дарою Корній та Наталією Матолінець зі Львова, Валентиною Люліч, Оленою Медведєвою, Олександром Євтушком із Рівного, Євгеном Цимбалюком із Млинова, Сергієм Синюком із Кременця, Галиною Гнатюк і Володимиром Ящуком із Радивилова та багатьма іншими творцями художнього слова.

У рамках радивилівського свята відбувся конкурс імені Григорія Чубая «Молодий голос». Перемогу в творчому змаганні

Журі конкурсу імені Григорія Чубая «Молодий голос» — голова Радивилівської райради Володимир Кондик, донька Григорія Чубая Соломія, письменниця з Радивилова Галина Гнатюк з переможцями конкурсу Богданою Чучман, Вікторією Нідзельською та Анастасією Невинною

здобула 11-річна Богдана Чучман із села Опарипси. Її ровесниця Анастасія Невинна із села Михайлівка та 14-річна Вікторія Нідзельська з Радивилова посіли призові місця і були відзначені нагородами, які отримали з рук доньки Григорія Чубая Соломії.

Григорій Чубай — родом із Радивилівського району. Він, автор відомих творів «Вертеп», «Плач Єремії», «П'ятикнижжя», зазнав репресій від радянської влади за українську національну позицію, через що і пішов із життя.

Наразі в тій хатині, де 1949 року народився поет, планують відкрити музей, присвячений його життєвому та творчому шляху. Саме цю ініціативу оприлюднила на святі книги донька Григорія Чубая.

Одним із заходів «Часу читати» став круглий стіл «Як зробити маленькі містечка читаючими» за участю бібліотекарів, письменників, читачів.

Дітям організатори запропонували колективне читання казок, оповідань, віршів, перегляд фільмів за творами українських письменників, зустрічі з авторами.

Слово гарно поєдналося з народним ремеслом, представленим майстер-класами, один з яких організували ткалі ГО «Центр дослідження і відродження Волині». Вони також влаштували цікаву виставку відновлених зразків українського одягу та старовинних предметів побуту рідного краю.

Перше свято книги «Час читати» у Радивиліві відбулося п'ять років тому. Наразі воно відновилося. А надалі, як зазначила одна з його ініціаторів та натхненників поетеса Галина Гнатюк, планується зробити «Час читати» традиційним. Свято й надалі активно пропагуватиме українське слово, українську книгу, а з ними — й український дух.

На «Козацькі могили» перенесли «історичну» церкву

Відвідувачі «Козацьких могил», починаючи екскурс із Михайлівського храму, цікавляться, скільки йому років, хто збудував, і з подивом дізнаються, що ця святиня — як своєрідна паломниця. Вона «прийшла» сюди з сусіднього села Острів, а на своєму віку бачила ой як багато — аж від часів гетьмана України Богдана Хмельницького, який саме в ній прийняв від митрополита коринфського Іосаафа меч, освячений на Гробі Господньому в Єрусалимі, — як ознаку благословення на захист рідної землі та православ'я.

Постала Острівська церква, за архівними даними, 1650 року. А вже через рік їй судилося навік вписатися в історію, бо саме вона стала епіцентром одухотворення козацького війська. Саме у її лоні 20 червня 1651 року митрополит Іосааф відправив службу Божу на знак благословення козацтва на ратний подвиг. Саме тут Богдано-ві Хмельницькому вручили меч, привезений із Єрусалиму. Зрештою, на цих храмових теренах залишився вікопомний слід і самого Іосаафа, котрий під час битви проявив справжній героїзм. Коли козацьке військо, зражене союзниками, змушене було відступати, священник вийшов супроти польського загону і, піднявши над головою хрест, намагався таким чином його зупинити. Він загинув від ворожої стріли, а далі, просто вражений таким вчинком, польський король наказав поховати убитого з усіма почестями — якраз під бабинцем Михайлівської церкви.

На жаль, багато історичних епізодів, пов'язаних із храмом, загубилося у віках. І лише на початку ХХ століття святиня знову починає привертати до себе увагу.

Ця подія відбулася 1912 року, а наразі в селі Пляшева відзначили 105 років з часу діяння Свято-Михайлівського храму на священному місці — молитвою, конференцією та залпом із козацької гармати. А ще екскурсом у минувшину, аби історія цієї святині стала ближчою для сучасного покоління.

Спричинився такий поворот долі завдяки ініціативі відновити пам'ять про козацьку добу та пошанувати героїв-предків. Усе це повинно було втілитися у духовному пантеоні «Козацькі могили». Безпосереднім ініціатором будівництва «Козацьких могил» став архимандрит Віталій, котрий 1909 року у «Волинських єпархіальних відомостях» виклав своє бачення майбутньої святині. У цілісному контексті пантеону він завбачив й історичну Михайлівську церкву.

Відтак ініціатива о. Віталія знайшла своє реальне втілення в

архітектурному ансамблі «Козацьких могил». 1912 року Михайлівську церкву розібрали, перенесли та відбудували у первісному вигляді на о. Журавлиха. Заодно, за проектом єпархіального архітектора Волинсько-Житомирської єпархії Володимира Леонтовича, з'єднали підземним переходом із гробницею новозведеного Свято-Георгіївського храму, де помістили знайдені останки загиблих героїв Берестецької битви. Наразі у храмі збереглося чимало пам'яток минувшини. Зокрема головною прикрасою Михайлівської церкви став різьблений дерев'яний іконостас XVII—XVIII століття, виконаний народними умільцями. Запам'ятовуються ікони у храмі — глибоким духовним змістом, своїм життєписом. Деяким із них по сто і більше років.

Загалом Михайлівський храм на пляшівських теренах за 105 років пережив різне: і славу, і знеславлення. Пережив воєнне лихоліття і лихоліття мирне — під час комуністично-атеїстичного правління.

Наразі ж Михайлівський храм відреставрований, має статус пам'ятки архітектури національного значення.

Несподіваний талант

62-річний Микола Фесюк із села Острожець, що в Млинівському районі, працював трактористом, потім у художньо-оформлювальному комбінаті, опісля машиністом екскаватора. Робота була настільки виснажливою, що про творчість навіть не думалося. Але варто було одного разу взятися за пензель і покласти кілька мазків на полотно, як він відчув, що Бог дав йому ще й хист до малювання. Наразі у творчому доробку художника понад 100 робіт, половина з яких припадає на останні два роки. А своєрідним духовним мірилом митця стала його персональна виставка, вперше представлена в Дубенському замку.

навчений художніми школами. Але Микола — звичайний селянин (родом із села Пісників Млинівського району), здавна, як сам каже, був прив'язаний тракторною лопатою до землі. До того ж, коли навчався в школі, то з малювання мав «трійку».

Не вельми сприймали перші Миколині малярські твори і в його родині, у якій не було художників. Після того,

на ній — 60 картин, різних за змістом і формою виконання. Але жодне полотно не залишає байдужим людську душу. Адже його картини легкі у сприйнятті, не переобтяжені метафоричними образами, хоч у кожному зображенні обов'язково є підтекст. Ще один творчий козир Миколи Фесюка — левову частину творів художника присвячена саме рідному краю.

Так міркували шанувальники творчості художника, які прийшли на презентацію його виставки. А ще підтримали творчий зачин митця прийшли до Дубна його земляки з Острожця: відомі активісти Олег Пархомей та Петро Прибиш, хореографічний колектив «Фрідом», співачки Катерина Пархомей та Наталія Возняк, гурт родичів і друзів...

Як зазначив директор Державного історико-культурного заповідника м. Дубна Леонід Кічатий, виставка Миколи Фесюка справила в замку справжній фурор. Річ у тім, що острожецький художник за сприяння народного депутата України Олександра Дехтярчука презентував для Дубенського замку одну зі своїх найновіших яскравих робіт. На ній — реалії сучасної України, безкомпромісна боротьба російського орла та українського сокола. Перемагає сокіл, бо він на своїй Богом даній землі захищає рідну Матір...

На презентації виставки також був знаний в Україні мистецтвознавець, художник, викладач Микола Василенко.

Коли бачиш глибинність образів на полотнах Миколи Фесюка, складається враження, що автор — професійний митець, добре

як Микола зробив копію малюнка із журналу «Перець», брат дорікнув «копіювальнику», що, мовляв, так малювати кожен може, а от ти сотвори щось власноруч...

Сотворив. У той же день. На що брат відреагував уже по-іншому, сказавши, що з Миколи може поважний художник вийти. Жартував, звичайно, однак із роками ці слова збулися...

Не все йому дається легко. Іноді не було за що купити фарби та інші аксесуари для малювання. І ще більшої значимості набуває жертвність, яку виявляє художник до тих, хто нині захищає Україну. Наприклад, виручені кошти від продажу картини «Голий світ», на якій голий козак на «чайці» під вітрилом прямує в Україну, щоб її захистити (виникає асоціація з війною на Сході України та з відданими воюками, які на початку путінської агресії захищали Україну без належної зброї та амуніції), художник віддав на порятунок пораненого в АТО бійця. Того, у якого залишилася старенька немічна мати, а сам він від вибуху залишився без ніг...

У Миколи Фесюка є чимало картин, присвячених війні на Сході України, трагічна картина про події Другої світової війни, коли в Острожці фашисти розстріляли три сотні мирних мешканців. А в майбутньому острожецький художник планує написати найсвітліше своє полотно, без жодної сумної нотки. Картина має бути про справжній мир в Україні. З цієї мрії нині живе і творить Микола Фесюк.

Матеріали підготував
Євген ЦИМБАЛЮК,
Рівненська область

Едуард ОВЧАРЕНКО
Фото Олени СКИДАН

Нове українське кіно

У столиці, в фортеці “Косий капонір”, продюсерський центр “ІнсайтМедіа”, Одеська кіностудія та Tanaris Production (Казахстан) завершують зйомки художнього фільму “Тарас. Повернення”, який створюється за підтримки Держкіно. З цієї нагоди на знімальному майданчику стрічки відбулася зустріч її творців із представниками ЗМІ.

ришує з русалками, їсть галюциногенні гриби і якось за часів війни зарізала дванадцятьох есе-сівців. З нею живуть онук Вовчик і хвороблива донька Слава, яку свого часу покинув чоловік. Неочікувано їхнє розмірене життя закінчується — Баба Пріся отримує містичне повідомлення про катастрофу, що станеться найближчим часом.

П'єса Павла Ар'є “На початку і при кінці часів, або Баба Пріся” писалася як документальний сценарій.

ри Тихого “Брама” (робоча назва “Баба Пріся”).

Фільм став одним із переможців VIII конкурсного відбору Держкіно і отримав 50 % державного фінансування. Автор сценарію — відомий український драматург Павло Ар'є, продюсери — Ігор Савиченко та Дмитро Кожема. Картина — це екранне втілення п'єси П. Ар'є “На початку і при кінці часів, або Баба Пріся”, що в постановках різних режисерів з успіхом йде на сценах українських і зарубіжних театрів.

Стрічка розповідає про сім'ю, яка мешкає в Чорнобильській зоні відчуження. Головує в ній Баба Пріся, котра начебто това-

ришує з русалками, їсть галюциногенні гриби і якось за часів війни зарізала дванадцятьох есе-сівців. З нею живуть онук Вовчик і хвороблива донька Слава, яку свого часу покинув чоловік. Неочікувано їхнє розмірене життя закінчується — Баба Пріся отримує містичне повідомлення про катастрофу, що станеться найближчим часом.

П'єса Павла Ар'є “На початку і при кінці часів, або Баба Пріся” писалася як документальний сценарій.

Фільм став одним із переможців VIII конкурсного відбору Держкіно і отримав 50 % державного фінансування. Автор сценарію — відомий український драматург Павло Ар'є, продюсери — Ігор Савиченко та Дмитро Кожема. Картина — це екранне втілення п'єси П. Ар'є “На початку і при кінці часів, або Баба Пріся”, що в постановках різних режисерів з успіхом йде на сценах українських і зарубіжних театрів.

Стрічка розповідає про сім'ю, яка мешкає в Чорнобильській зоні відчуження. Головує в ній Баба Пріся, котра начебто това-

ришує з русалками, їсть галюциногенні гриби і якось за часів війни зарізала дванадцятьох есе-сівців. З нею живуть онук Вовчик і хвороблива донька Слава, яку свого часу покинув чоловік. Неочікувано їхнє розмірене життя закінчується — Баба Пріся отримує містичне повідомлення про катастрофу, що станеться найближчим часом.

П'єса Павла Ар'є “На початку і при кінці часів, або Баба Пріся” писалася як документальний сценарій.

Фільм став одним із переможців VIII конкурсного відбору Держкіно і отримав 50 % державного фінансування. Автор сценарію — відомий український драматург Павло Ар'є, продюсери — Ігор Савиченко та Дмитро Кожема. Картина — це екранне втілення п'єси П. Ар'є “На початку і при кінці часів, або Баба Пріся”, що в постановках різних режисерів з успіхом йде на сценах українських і зарубіжних театрів.

Стрічка розповідає про сім'ю, яка мешкає в Чорнобильській зоні відчуження. Головує в ній Баба Пріся, котра начебто това-

П'єса Павла Ар'є “На початку і при кінці часів, або Баба Пріся” писалася як документальний сценарій.

Фільм став одним із переможців VIII конкурсного відбору Держкіно і отримав 50 % державного фінансування. Автор сценарію — відомий український драматург Павло Ар'є, продюсери — Ігор Савиченко та Дмитро Кожема. Картина — це екранне втілення п'єси П. Ар'є “На початку і при кінці часів, або Баба Пріся”, що в постановках різних режисерів з успіхом йде на сценах українських і зарубіжних театрів.

Стрічка розповідає про сім'ю, яка мешкає в Чорнобильській зоні відчуження. Головує в ній Баба Пріся, котра начебто това-

ришує з русалками, їсть галюциногенні гриби і якось за часів війни зарізала дванадцятьох есе-сівців. З нею живуть онук Вовчик і хвороблива донька Слава, яку свого часу покинув чоловік. Неочікувано їхнє розмірене життя закінчується — Баба Пріся отримує містичне повідомлення про катастрофу, що станеться найближчим часом.

П'єса Павла Ар'є “На початку і при кінці часів, або Баба Пріся” писалася як документальний сценарій.

Фільм став одним із переможців VIII конкурсного відбору Держкіно і отримав 50 % державного фінансування. Автор сценарію — відомий український драматург Павло Ар'є, продюсери — Ігор Савиченко та Дмитро Кожема. Картина — це екранне втілення п'єси П. Ар'є “На початку і при кінці часів, або Баба Пріся”, що в постановках різних режисерів з успіхом йде на сценах українських і зарубіжних театрів.

Стрічка розповідає про сім'ю, яка мешкає в Чорнобильській зоні відчуження. Головує в ній Баба Пріся, котра начебто това-

**ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

АНОНС

Будьмо разом! ПЕРЕДПЛАТА—2017

**Вартість передплати
(з доставкою і поштовими витратами):
Поштовий індекс — 30617. Сторінка у каталозі — 67**

**на 1 місяць
на 3 місяці**

**13 грн 06 коп.
38 грн 12 коп.**

на півроку

73 грн 58 коп.

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор

Любов ГОЛОТА

Редколегія

Любов ГОЛОТА (голова),

Ярема ГОЯН,

Павло МОВЧАН,

Олександр ПОНОМАРІВ,

Іван ЮЩУК

Заступник головного редактора

з виробничих питань

Наталія СКРИННИК

278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар

Ірина ШЕВЧУК

Відділ просвітницької роботи

Надія КИР'ЯН

Відділ культури

Едуард ОВЧАРЕНКО

Відділ коректури

Тетяна ЩЕРБАК
Ірина СТЕЛЬМАХ

Комп'ютерна верстка

Ірина ШЕВЧУК
Володимир ЖИГУН

Інтернет-редактор

279-39-55

Черговий редактор

Едуард ОВЧАРЕНКО

Бухгалтерія

279-41-46

Адреса редакції:

вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net

http://slovoprosivity.org

http://prosvitanews.org.ua

Надруковано в ТОВ “Інтерекспресдрук”,
вул. Сім'ї Сосніних, 3.

Загальний наклад у червні — 16 000

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.

Редакція залишає за собою право

редагування та скорочення текстів.

Редакція не завжди поділяє

погляди своїх авторів.

При використанні наших публікацій

посилання на “Слово Просвіти”

обов'язкове.

Індекс газети

“Слово Просвіти” — 30617

